

VÉLEMÉNY AZ AZONOS NEMŰEK „HÁZASSÁGÁRÓL”, A BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLAT SZABÁLYOZÁSÁRÓL AZ ALAPTÖRVÉNY NEGYEDIK MÓDOSÍTÁSA KAPCSÁN

II. rész

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 154/2008. (XII. 17.) AB HATÁROZATA
A BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLATRÓL SZÓLÓ 2007. ÉVI
CLXXXIV. „TÖRVÉNY” * ALKOTMÁNYELLENESSÉGÉRŐL

A határozat lényege

a) Az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII. 17.) AB határozatával megállapította, hogy „a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvény az indokolásban kifejtett okokból alkotmányellenes”, ezért azt a határozat közzétételének napjával megsemmisítette, ennek folytán a „törvény” 2009. január 1-jén nem lépett hatályba.¹ A taláros testület azt is kimondta, hogy „az azonos nemű személyek számára a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének létrehozása nem alkotmányellenes.”²

Az Alkotmánybíróság a határozat indokolásában kifejti: az Alkotmány a házasságot és a családot a magyar társadalom egyik alapintézményének tekinti; értelmezésében a házastársak különeműsége fogalmi eleme a házasságnak, amelyből „következően a házasságkötéshez való – az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből levezetett – jog is csak a különböző nemű párokat illeti meg.” – a házasság intézményét egy férfi és egy nő életközösségeként védi az Alkotmány 15. §-a.³ A testület felfogása szerint azonban nemcsak a heteroszexuális, hanem a homoszexuális irányultság is az emberi méltóság lényegéhez tartozik („szétválasztásukra, az érintett személyek méltóságának nem egyenlő kezelésére kivételes indokok szükségesek. Ilyen például a házassághoz való jog tekintetében a homoszexuális irányultság megkülönböztetése...”).⁴

* Az Isten által kinyilatkoztatott törvények és az emberek által hozott törvények megkülönböztetése miatt a továbbiakban a vizsgált törvények említése esetén a Szerző idézőjelet használ. (Szerk.)

¹ Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat. rendelkező rész 2.

² Ld.: uo. 1.

³ Ld.: uo., Indokolás IV. 1.1.

⁴ Ld.: uo.

A határozat tartalmazza: az Alkotmánybíróság gyakorlata és álláspontja „*összhangban áll a legfontosabb emberi jogi nemzetközi egyezmények rendelkezéseivel, amelyek a házasságot szintén férfi és nő életközösségeként fogják fel...*”⁵; a házasságkötés, valamint a családalapítás joga alkotmányos alapjog [vö.: Alkotmány 8. § (2) bekezdés, 15. §, 54. § (1) bekezdés].⁶

Az Alkotmánybíróság megállapította: „*a jogalkotó a házasság intézményét nem szüntetheti meg, a házasságkötést nem teheti lehetetlenné, és a házasság esetleges feltételeit, akadályait is rendkívüli körülményekkel kell meghatározni*”; „*Az Alkotmány 15. §-ában megfogalmazott intézményvédelmi kötelezettségből azonban az is következik, hogy az állam nem teremthet olyan törvényi helyzetet sem, amely a házaspárokat összességében hátrányosabb helyzetbe hozza a nem házas személyekkel, párokkal szemben. Mindezekon túlmenően pedig az, hogy a Magyar Köztársaság védi a házasság intézményét, pozitív viszonyulást, aktivitást és támogatást is feltételez. ...*”⁷

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint azonban az önrendelkezési jogból nem csupán a házasságkötéshez való jog vezethető le, hanem az élettársi kapcsolat létesítése is szorosan e joghoz kötődik. A határozat értelmében „*Az a tény azonban, hogy a magyar Alkotmány – a nemzetközi egyezményekkel összhangban – csak a házasság intézményének biztosít kifejezett alkotmányos védelmet, alapot teremt arra, hogy a törvényhozó a házastársak és a házasságkötést mellőző élettársak jogviszonyát eltérően szabályozza.*”⁸ „*Ugyanakkor az Alkotmánybíróság azt is megállapítja, hogy az Alkotmányból nem a házassági kötelék mint együttélési forma »egyedüli« (kizárólagos), hanem a »különös« (kiemelt, alkotmányos szintű) védelme vezethető le, vagyis az alaptörvény nem zárja ki más, a házasságtól eltérő párkapcsolatok törvényi szintű oltalmát. A jogalkotónak tehát, figyelembe véve a különféle párkapcsolatok jogi rendezettség iránti igényét, lehetősége van a házasságon kívül más együttélési formákat is elismerni és törvényi szintű védelemben részesíteni.*”⁹

A határozat szerint „*nem alkotmányellenes sem az, ha a jogalkotó bizonyos joghatásokat kizárólag a házassághoz kapcsol, sem pedig az, ha a házasságra vonatkozó egyes szabályokat – esetről esetre mérlegelve és azok tartalmát, az esetleges eltéréseket pontosan megjelölve – más együttélési formára is alkalmazni rendel, mindaddig ameddig ezt az együttélési formát tartalmilag nem azonosítja a házassággal.*”¹⁰

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a megsemmisített „*törvénynek*” az örökbefogadásra vonatkozó szabályai különművek vonatkozásában nem

⁵ Ld.: uo. 1.2.

⁶ Ld.: uo. 1.3.

⁷ Ld.: uo.

⁸ Ld.: uo. 1.4.

⁹ Ld.: uo.

¹⁰ Ld.: uo.

elengendők arra, hogy a „bejegyzett élettársi kapcsolat” és a házasság érdemi különbségét megalapozzák;¹¹ továbbá: „Az a tény, hogy a házastársak összetartozásukat a kívülvilág felé házasságkötésük időpontjától kezdve közös név viselésével is kifejezhetik, míg a bejegyzett élettársaknak erre nincs módjuk, nem tekinthető olyan súlyúnak, mint amely a két jogintézmény (a házasság és a BÉK) egyértelmű elhatárolására alkalmas lenne. A névviselés szabályainak különbsége a házasság és a BÉK lényegileg azonos tartalmát és funkcióját nem érinti.”¹²

Az Alkotmánybíróság „a házasság és a BÉK között kifejezetten fenntartott különbségek egyikét sem tudta olyan lényegesnek értékelni, mint amelyből a jogalkotó szándéka egyértelműen igazolható lenne abban a vonatkozásban, hogy a BÉK új jogintézményét a magyar jogrendszerben a házasság intézményétől egyértelműen el kívánta volna határolni.”¹³ A taláros testület következtetése szerint a megsemmisített „törvény” a házassággal ugyan nem minden elemében és részletszabályában, de lényeges jellemzőit tekintve azonos tartalmú és funkciójú jogviszonyt létesít, más elnevezés alatt, a különböző és az azonos nemű párok kapcsolatok számára egységesen, differenciálatlanul. Az Alkotmánybíróság szerint a megkülönböztetés indokolatlan hiánya az Alkotmány 70/A. §-ában deklarált alkotmányos egyenlőség sérelméhez vezet.¹⁴

„A házasságon kívül, de bejegyzett élettársi kapcsolatban együtt élők jogai és kötelezettségei tekintetében azonban az Alkotmánybíróság alapvető különbséget lát a különböző nemű és az azonos nemű személyek vonatkozásában.”¹⁵

„... a BÉK a különneműek számára a házasság mint jogintézmény megkettőzésének tekinthető. [...] E két intézmény elválasztása a különneműek esetében szigorúbb alkotmányossági mércét kíván. A jogalkotó által választott [...] jogi megoldás következtében azonban a férfi és nő házasságának valódi konkurenciát jelentene a BÉK. A BÉK alkotmányossági megítélését ez a veszély alapvetően befolyásolja. Az Alkotmánybíróság szerint a házasságra vonatkozó intézményvédelmi kötelezettség nem pusztán a »házasság« elnevezésre vonatkozik. Az Alkotmány alapján a házasságot tartalmi jellemzői tekintetében is valóságos védelem illeti meg. Ahhoz a tényhez, hogy »a Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét«, az Alkotmány ereje és kiemelt jogforrási helye kapcsolódik. Ha az Alkotmány 15. §-ában rögzített intézmény és egy törvénnyel védett intézmény azonos elyet foglalhatna el, akkor az »alkotmányi védelem« azonossá válna a »törvényi védelemmel«. Az Alkotmány azonban a legmagasabb szintű jogforrás a jogrendszerben, törvényi szinten tehát nem lehet

¹¹ Részletesen ld.: uo. 3.1.1.

¹² Ld.: uo. 3.1.2. (BÉK = „bejegyzett élettársi kapcsolat”).

¹³ Ld.: uo.

¹⁴ Ld.: uo. 3.2.

¹⁵ Ld.: uo.

alkotmányos intézményekkel azonos, új intézményeket létrehozni.” „Az Alkotmány 15. §-ában írt védelem magában foglalja továbbá azt a követelményt is, hogy az állam ne csupán a fennálló házasságokat védje, hanem olyan jogi környezetet teremtsen (pl. a házasságban élőknek olyan előnyöket nyújtson), amely arra ösztönzi polgárait, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák, és családot alapítsanak. A házasságot a versengő életmodellekkel szemben csak úgy tudja hatékonyan védeni a jogalkotó, ha az attól eltérő modelleket valóban eltérően is szabályozza. Ilyen értelemben pedig az alkotmányos védelmi kötelezettség kiüresítésének veszélyével jár, továbbá jogbizonytalanságot is okoz, ha a különneműek számára két, jogi tartalmát tekintve azonos, csupán elnevezésében különböző intézmény áll rendelkezésre kapcsolatok állami közreműködéssel történő elismerésére. Egyrészt arról van tehát szó, hogy a különneműek vonatkozásában az azonos funkciójú házasság és BÉK »felcserélhető« jogintézményeknek tekinthetők, másrészt arról is, hogy ez a jogi helyzet, az alkotmányos és a törvényi védelem egy szintre hozása az Alkotmány 15. §-át tartalmában és jelentőségében is sérti. A házasságnak biztosított alkotmányos védelem fenntartása érdekében a házasságkötést tudatosan és akaratlagosan mellőző együttélés nem kaphat egy generális utaló szabály közvetítésével ugyanolyan oltalmat, mint a házasság maga. A házasságot megillető jogok és kötelezettségek teljes spektruma a házasságkötési joggal rendelkező, azonban a házasságkötést mellőző személyek számára nem nyitható meg. Egy ilyen döntés a házasság alkotmányos »leértékelését« eredményezné, társadalmi-intézményi jelentőségének csökkentésével járna, ami alkotmányosan nem elfogadható.”¹⁶

„Az Alkotmánybíróság e körben végezetül hangsúlyozza: A jogalkotónak továbbra is lehetősége van arra, hogy a de facto élettársi kapcsolatok körén belül, esetről esetre mérlegelve, egyes jogi tényekhez (pl. tartós életközösség, az élettársi kapcsolat hatósági nyilvántartásba vétele, teljes vagyonközösség, gyermek születése) speciális joghatásokat fűzzön. Alkotmányosan tehát nem kizárt, hogy a jogalkotó a de facto élettársi viszony és a házasság mellett a különnemű párok más együttélési formáját is törvényi védelemben részesítse, tehát, hogy e két jogintézmény mellett egy – lényegét tekintve – köztes intézményt is létrehozson. Egy ilyen jogintézmény létrehozásának a kötelezettsége azonban sem az általános cselekvési szabadságból, sem az Alkotmány más rendelkezéséből nem következik kényszerítően. Egyes élettársi tényállásokra nézve – ha azok a házasságon belüliekhez hasonlóak – elfogadható a közvetett jogi szabályozás is, azaz egy utaló szabályon keresztül a Csjt., a Ptk., vagy más törvény hasonló (analóg) szabályának a felhívása és alkalmazni rendelése. Az azonban nem fogadható el, hogy egyetlen generális utaló szabállyal a törvényhozó a jogrendszer egészének a házasságra, a házastársakra stb. – tehát a házasság intézményére – vonatkozó összes szabályát felhívja, és »megfelelően« alkalmazni rendelje, rábízva ezzel a jogalkalmazó

¹⁶ Ld.: uo. 3.2.1.

fórumokra, hogy eseti mérlegeléssel kivételesen eltekintsenek egy-egy jogszabályi rendelkezés alkalmazásától. Ez a megoldás még a vagyoni jogban is súlyos jogbizonytalansághoz vezethet, a személyi státuszjogokat, a személyállapotot érintő kérdésekben (ahol a szabályozás kogens, sőt imperatív) azonban a jogbiztonság [Alkotmány 2. § (1) bekezdés] követelménye alapján megengedhetetlen.²¹⁷

Az Alkotmánybíróság szerint „A házasság mint alapvető társadalmi intézmény alkotmányi védelmének fentebb kifejtett követelménye azonban értelemszerűen nem érvényesül azok vonatkozásában, akik azonos neműek következtében nem köthetnek egymással házasságot. Míg a különnemű párok esetében a »házasság vagy élettársi kapcsolat« szabad választás kérdése, addig az azonos neműek jogi lehetőség hiányában nem dönthetnek úgy, hogy a házasság kötelékébe lépnek az élettársi viszony helyett. Hangsúlyozva tehát, hogy bár a házasságon kívüli párkapcsolati formák védelmének kötelezettsége sem a különböző neműek, sem pedig az azonos neműek vonatkozásában nem vezethető le az államnak az Alkotmány 15. §-ában foglalt, a házasság és család védelmét előíró »intézményvédelmi kötelezettségéből«, az azonos neműek tartós párkapcsolata számára azonban az elismerés és a védelem igénye – mivel ők házasságra nem léphetnek – az emberi méltósághoz való jogból [Alkotmány 54. § (1) bekezdés], és az abból származtatott önrendelkezési jogból, az általános cselekvési szabadságból, illetve a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogból [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 45.] levezethető. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság korábbi határozatában – az azonos nemű élettársak vonatkozásában – megfogalmazta: »[k]ét személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevétele alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre« (14/1995. AB határozat, ABH 1995, 82, 84.). Az azonos neműek számára a bejegyzett élettársi kapcsolat a de facto élettársi viszonyhoz képest valódi – eddig számukra nem biztosított – elismerést és jogi védelmet nyújtana. Egy ilyen – a de facto élettársi kapcsolathoz képest privilegizált – jogintézmény célja egyfelől a regisztráció lehet, ami az élettársi viszony fennállásának bizonyítását könnyíti meg. Másfelől a törvényhozó az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatát mint jogi keretet lényeges alanyi – személyi és vagyoni – jogosultságokkal és kötelezettségekkel, mint tartalmi elemekkel töltheti ki olyan mértékben, hogy ezáltal számukra új személyi státusz keletkezzen. E körben lehetősége van arra, hogy miután a házastársakra vonatkozó szabályokat részleteiben áttekintette, azok közül a megfelelőket alkalmazni rendelje az azonos nemű bejegyzett élettársakra is, illetve, hogy az egyenlő méltóságú személyként történő kezelés követelményét szem előtt tartva a szexuális irányultságból adódó különbségeket figyelembe vegye...²¹⁸

¹⁷ Ld.: uo.

¹⁸ Ld.: uo. 3.2.2.

Az Alkotmánybíróság kifejtette: „A házasságkötési joggal rendelkező különböző nemű személyek helyzetét az azonos neműek regisztrált élettársi kapcsolata nem befolyásolja, különösen nem sérti, vagy veszélyezteti. A házasság támogatására, védelmére, ösztönzésére vonatkozó – az Alkotmány 15. §-ából következő – állami intézményvédelmi kötelezettség ugyanis kizárólag azok vonatkozásában értelmezhető, akik házasságkötési joggal és lehetőséggel rendelkeznek. Csak az ő esetükben nem lehet alkotmányosan létrehozni egy, a házassággal »majdnem« azonos tartalmú más jogviszonyt. Az azonos nemű személyek számára azonban, akik az Alkotmány alapján házasságot nem köthetnek, a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 46, 48–49.]. Egy ilyen új jogintézmény nem sérti, nem is veszélyezteti a házasság Alkotmány által kiemelten védett helyzetét (az Alkotmány 15. §-át), illetve a különböző neműeknek szintén az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből levezetett házasságkötéshez való jogát. Az államot terhelő, a házasság és a család védelmére vonatkozó intézményi védelem (elismerés, támogatás) kötelezettsége az Alkotmány alapján az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatának törvényi elismerésétől függetlenül továbbra is fennáll. A hagyományos forma, a külön-neműek házassága nem kerül hátrányosabb helyzetbe azáltal, hogy az azonos nemű bejegyzett élettársak – az ilyen kapcsolat természetéből adódó különbségek fenntartása mellett – a házastársakéhoz hasonló pozícióba kerülnek.”¹⁹

Az Alkotmánybíróság végül összefoglalóan megállapította: a megsemmisített „törvény” 1. §-a azáltal, hogy „homogén csoportként kezeli a különböző és az azonos nemű személyek párkapcsolatait, továbbá generális utaló szabálya (2. §-a), amely a bejegyzett élettársi közösség jogintézményét a lényeges tartalom (joghatások) tekintetében azonossá teszi a házassággal, sértik az Alkotmány 2. § (1) bekezdését, a 15. §-át, illetve a 70/A. § (1) bekezdését. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a jogalkotónak kötelessége egyértelműen és világosan meghatározni az egyes jogintézmények rendeltetését, a hasonló jogintézményeket egymástól elhatárolni. A jogalkotó e kötelezettségének jelen esetben nem tett eleget, nem differenciált megfelelően, és így nem különítette el felismerhető módon sem a BÉK-et a házasságtól, sem a különböző, illetőleg az azonos neműek BÉK-jét egymástól. Nincs tehát alkotmányos lehetőség arra, hogy törvény a házasság alkotmányosan védett intézményével felcserélhető jogintézményt hozzon létre azok számára, akik házasságkötési joggal rendelkeznek.”²⁰

Az Alkotmánybíróság az egységes „törvényi” szabályozás miatt, a jogbiztonság követelményére tekintettel a „törvény” egészét megsemmisítette: „A BÉK lényegi

¹⁹ Ld.: uo.

²⁰ Ld.: uo. 4.

tartalmát közvetett módon meghatározó §-ok alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése miatt a jogintézmény egésze kiüresedne, alkalmazhatatlanná válna, ezért a jogbiztonság követelményére tekintettel a törvény egészét meg kellett semmisíteni...”²¹
 „Mivel az Alkotmánybíróság a Békvt. egészét megsemmisítette, ezért az Alkotmány további rendelkezéseinek az indítványozók által állított sérelmét, illetve a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség fennállásának megállapítására irányuló kérelmet nem vizsgálta.”²²

b) Dr. Kiss László alkotmánybíró párhuzamos indokolásában egyebek mellett rámutatott arra, hogy a „házassággal” azonos vagy hozzá „hasonló” védelem semmilyen más élettársi kapcsolatot sem illethet meg: „A különműek közöttit azért nem, mert konkuráló kapcsolatként jönne szóba, az azonos neműek közöttit pedig azért nem, mert az nem hoz(hat) létre olyan családot, amely »tipikusan közös gyermekek születését és családban való felnevelését célozza.«...”; a szabályozás nem veszélyeztetheti „az állam Alkotmány 15. §-ában írt – házasságvédelmi állami kötelezettségét.”; „... az Alkotmány 15. §-ában a házasság (és a család) védelmére vonatkozó állami intézményvédelmi kötelezettség nem merülhet ki annak pusztán regisztrálásában, hogy a házasság és a család intézménye válságban van, s különösen nem jelentheti azt, hogy ha már válságban van, emeljünk fel hozzá, teremtsünk meg vele azonos, vagy hozzá hasonló (jog)intézményeket. Az állam – Alkotmány 15. §-ából folyó – intézményvédelmi kötelezettsége elsődlegesen abban áll, hogy a házasságot – mint a különmű személyek tartós életközösségén nyugvó »érték«-et – minden rendelkezésre álló eszközzel és módon (akár pozitív diszkriminációval is) segítse és támogassa. Azon kell munkálkodnia, hogy mind a házasság, mind a család a társadalom természetes alapintézményeként újra megtalálja értékhordozó szerepéhez igazodó helyét.”²³

Dr. Kiss László alkotmánybíró véleménye szerint az „azonos nemű személyek bejegyzett élettársi kapcsolatát szabályozó törvény” „csak addig nem tekinthető alkotmányellenesnek, ameddig az az Alkotmány 15. §-ának érvényesülését – az abban »értékként« védett házasságot, s az ilyen házasságra épülő családot – nem veszélyezteti.” „a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének létrehozása önmagában nem alkotmányellenes mindaddig, amíg az lényegi tartalmi elemeiben nem válik azonossá, vagy hasonlóvá a házasság intézményével.”²⁴

Dr. Balog Elemér alkotmánybíró párhuzamos indokolásában megfogalmazta: a határozati „indokolás IV. 3.2.1. pontjának azt a részét, amely a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat elválasztása során szigorúbb alkotmányos mércét kíván, további, az Alkotmány 15. §-ából levezethető indokokkal” látja „alátámasztottnak”,

²¹ Ld.: uo.

²² Ld.: uo. 5.

²³ Ld.: uo., Dr. Kiss László alkotmánybíró párhuzamos indokolása 2.

²⁴ Ld.: uo. 3.

kitérve többek között arra is, hogy „az államnak a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézménye szabályozásakor hangsúlyozottan figyelemmel kell lennie arra, hogy ne csökkentse a házasság alkotmányos jogintézményének már meglévő, a jogrendszer által biztosított védelmi szintjét, így a házasság alkotmányos értéként való védelme továbbra is biztosított maradjon.”, fontosnak tartja azt is, hogy „a házasság (ezen keresztül a házasság felek) és a család, mint alkotmányos védelem alatt álló, és egymással a legszorosabb kapcsolatban álló jogintézmények számára a törvényalkotó által különböző jogterületeken biztosított kedvezmények (pl. adókedvezmények), preferenciás szabályozások (pl. különböző családtámogatási formák) továbbfejlesztése útján továbbra is kifejezze az alkotmányosan védett és az ekként nem védett jogintézmények közötti különbséget.”²⁵

Dr. Bragyova András alkotmánybíró különvéleménye szerint a megsemmisített szabályozás nem alkotmányellenes;²⁶ a „bejegyzett élettársi kapcsolat” a külön-neműek vonatkozásában is alkotmányos: „a különbség elegendő ahhoz, hogy másik intézménynek tekintsük”.²⁷

A határozat értékelése

a) A határozat tartalmát meghatározó legalapvetőbb tétel az, hogy „a homoszexuális irányultság is az emberi méltóság lényegéhez tartozik”;²⁸ az (azonos nemű személyek) élettársi kapcsolat(ának) létesítése (is) szorosan az önrendelkezési joghoz kötődik;²⁹ „az Alkotmányból nem a házassági kötelék mint együttélési forma »egyedüli« (kizárólagos), hanem a »különös« (kiemelt, alkotmányos szintű) védelme vezethető le”, „az alaptörvény nem zárja ki más, a házasságtól eltérő párkapcsolatok törvényi szintű oltalmát.”³⁰

²⁵ Ld.: uo., Dr. Balog Elemér alkotmánybíró párhuzamos indokolása.

²⁶ Ld.: uo., Dr. Bragyova András alkotmánybíró különvéleménye 1–3.

²⁷ Ld.: uo. 3.

²⁸ Ld.: uo., Indokolás IV. 1.1.

²⁹ Ld.: uo. 1.4., vö.: uo. 3.2.2.: „az azonos neműek tartós párkapcsolata számára azonban az elismerés és a védelem igénye – mivel ők házasságra nem léphetnek – az emberi méltósághoz való jogból [Alkotmány 54. § (1) bekezdés], és az abból származtatott önrendelkezési jogból, az általános cselekvési szabadságból, illetve a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogból [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH, 1990. 42., 45.] levezethető. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság korábbi határozatában – az azonos nemű élettársak vonatkozásában – megfogalmazta: »[k]ét személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevétele alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre« (14/1995. AB határozat, ABH 1995, 82, 84.).”

³⁰ Ld.: uo. 1.4.

Nézetem szerint azonban az *emberi méltóság* részét – lényegét is – fogalmilag csak az képez(het)i, ami méltó az emberhez, azaz az erkölcsi és ebből következően a jogi értelemben vett jó. Így például, mivel a homoszexuális magatartás – az alábbiakban foglaltak miatt – erkölcsileg rossz, az nem tartozik az emberi méltóság fogalmi körébe, az nem méltó az emberhez, arra nem terjed ki a szabadság. Ennek megfelelően a homoszexuális magatartásra az emberi méltósághoz való jog részét képező (abból származtatott) önrendelkezési jog – általános cselekvési szabadság, személyiség szabad kibontakoztatásához való jog – sem terjed ki, ahhoz nincsen jog. A homoszexuális kapcsolatok (súlyos eltévelyedés) megengedése morális és jogi képtelenség. A szabadság – helyes értelmezés szerint – férfi és nő közötti házasságkötésre terjed ki; ez méltó az emberhez, az emberi méltósághoz, annak tiszteletben tartásához való alkotmányos alapjog [Alkotmány 54. § (1) bekezdés] is ezt védi; az a rendelkezés, ami ellentétes ezzel, eme alapjogot is sérti.³¹

Az élet továbbadásának objektív valósága a nemek egymást kiegészítő voltát, a férfi és a nő (a házastársak) egymáshoz rendeltségét tükrözi (a házasságra szóló meghívás már a férfi és a nő természetében adva van). A homoszexuális aktus nem vezet az egymást kiegészítő egyesüléshez, sem az élet továbbadásához, ezért ellentmond annak a hivatásnak, hogy az ember személy voltát az önjándékozásban élje meg. Az ilyen magatartás rendetlen nemi hajlamot erősít meg (erkölcstelen), amelyet az önző, önmagáért való gyönyör megszerzése jellemez; ellene mond az ember – valós és eredeti értelmében vett – szabadságának és méltóságának, az emberi személyről szóló igazságnak.

A homoszexuális magatartások „*önmagukban rendetlenek*” (erkölcsileg rosszak), ellentétesek a természetes törvénnyel, semmi esetben és semmiféleképpen nem helyeselhetők (nincs olyan eset, amikor jóváhagyhatók lennének). A homoszexuális hajlam objektíve rendetlen. (Ha a magatartás – tárgya miatt – bensőleg rossz, a jó szándék vagy a különös körülmények csökkenthetik a rosszasságot, de nem tudják megszüntetni: a magatartás orvosolhatatlanul rossz, a személy javára nem irányítható, emiatt nem szabad megengedni.)

Az a vélemény, amely szerint a homoszexuális aktus „*azonos értékű*”, vagy legalábbis „*éppen úgy*”, illetve „*hasonlóan*” „*elfogadható*”, mint a házastársi szerelem nemi kifejezése, közvetlenül és rendkívül károsan hat a társadalomban (pl. az ifjúság körében) a család természetéről és jogairól kialakult felfogásra.

A homoszexuális személyeket ért jogtalanságokra (pl. rossz szándékú megszólásokra és erőszakos cselekményekre) adott válasz semmiképpen nem vezethet el addig a felfogásig, hogy a homoszexuális hajlam nem rendetlen állapot. A homoszexuális magatartásra senki sem formálhat semmiféle jogot. A homoszexuális személyek is arra kaptak meghívást, hogy tiszta életet éljenek.

³¹ Vö.: Hámori, 2009. I. fejezet 1. rész.

Egyedül és kizárólag a házasságban lehet jó a nemiséggel járó képességek használata: a szexuális aktus kizárólagos helye a házasság; ezen kívül mindig súlyos bűn. A házasságon kívüli szexuális kapcsolatok súlyosan sértik a házasság méltóságát, lerombolják a család eszméjét, gyöngítik a hűség iránti érzéket; ellentétesek az erkölcsi törvénnyel. A szexualitás a férfi és a nő házastársi szeretetére van rendelve, megmaradva az igaz mértéktartás keretei között. A házassági szövetségben a férfi és a nő az egész élet olyan közösségét hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házasfelek javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul; a házastársak kölcsönösen, teljesen és kizárólagosan, visszavonhatatlan végleges elköteleződéssel átadják, odaajándékozzák magukat egymásnak, és elfogadják egymást. Az államnak az alaptörvénye alapján (is) ezt az intézményt kell elismernie, támogatnia és oltalmaznia [Alkotmány 15. §, 54. § (1) bekezdés].

b) Álláspontom szerint az Alkotmánybíróság határozatának koncepcióján belül is alaptalan, hogy az azonos nemű személyek számára „a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja”.³² A testület szerint „Egy ilyen új jogintézmény nem sérti, nem is veszélyezteti a házasság Alkotmány által kiemelten védett helyzetét (az Alkotmány 15. §-át), illetve a különböző neműeknek szintén az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből levezetett házasságkötéshez való jogát. Az államot terhelő, a házasság és a család védelmére vonatkozó intézményi védelem (elismerés, támogatás) kötelezettsége az Alkotmány alapján az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatának törvényi elismerésétől függetlenül továbbra is fennáll. A hagyományos forma, a különmeműek házassága nem kerül hátrányosabb helyzetbe azért, hogy az azonos nemű bejegyzett élettársak – az ilyen kapcsolat természetéből adódó különbségek fenntartása mellett – a házastársakéhoz hasonló pozícióba kerülnek.”³³

A határozat koncepciójához képest jó, hogy a különmemű (házasságkötési joggal rendelkező) személyek „bejegyzett élettársi kapcsolata” – valamelyest – vissza lett szorítva;³⁴ az azonban, hogy az azonos nemű személyek „bejegyzett élettársi kapcsolata” közelebb „lehet” a házassághoz, mint a különmeműek élettársi kapcsolata, sőt „biztosítandó” a házassághoz „hasonló” („majdnem” azonos tartalmú) „jogintézmény”, azaz, hogy az azonos neműek „jogintézménye” „értékesebb”, mint a különmeműek élettársi kapcsolata („helyesen”: „kevésbé rossz”), erkölcsi és jogi abszurdum. Az élet továbbadására képes házasságon kívüli párkapcsolat nem rosszabb, mint az arra nem képes (a rosszabb a homoszexuális kapcsolat).

³² Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat., Indokolás IV. 3.2.2.

³³ Ld.: uo.

³⁴ Ld.: uo. 3.2.1.

Önellentmondás az, hogy az értéktelenebb (az élet továbbadására nem képes, homoszexuális, „*bejegyzett élettársi kapcsolat*”) értékesebbnek lett elismerve: az élet továbbadására a különneműek kapcsolata bír képességgel, és az azonos neműek kapcsolata – *mint olyan* – a különneműek kapcsolatához képest más vonatkozásban sem rendelkezik értéktöbblettel (a konkrét kapcsolatokban a rossz magatartások megjelennek mindkét eseti körben) – hanem nagyobb értékhiánnyal (ld. pl.: a homoszexuális aktus nem vezet az egymást kiegészítő egyesüléshez); abszurdum a szóban forgó alkotmányi értékhierarchia második fokán elhelyezni az azonos neműek „*bejegyzett élettársi kapcsolatát*”, megelőzve (a harmadik helyre szorítva) az élet továbbadására képes, különnemű élettársi kapcsolatot (a hierarchia csúcán a házasság szerepel); annak (értékesebbnek) mondani valamit, ami nem az, hanem más (értéktelenebb, illetve „*kevésbé értékes*”), objektíve ésszerűtlen (a józan ésszel ellentétes), önkényes, sérti a jogállamiság (jogbiztonság), az emberi méltóság és a diszkrimináció-tilalom alkotmányi követelményét is [Alkotmány 2. § (1) bekezdés, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés], ezért alkotmányellenes (vö.: „*az emberi méltóságra hivatkozva sértették az emberi méltóságot*”). Az Alkotmány az Alkotmánybíróságot is kötelezi, az azonos neműek „*bejegyzett élettársi kapcsolata*” sem lehet a házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú.

Önellentmondás az is, hogy a házasságon alapuló család intézménye (Alkotmány 15. §), amely közös gyermekkel rendelkezik, kiterjed a „*bejegyzett élettársi kapcsolatra*”, ami fogalmilag képtelen közös gyermekkel bírni, mivel két férfi ivarsejtjeiből nem származik utód, és két nő ivarsejtjeiből sem; a „*bejegyzett élettársi kapcsolat*” családjogi intézményként történő megjelenítése amiatt is alkotmányellenes, mert az azonos neműeket a házasság sem illeti meg (tilos egymással házasságot kötniük); márpedig a kevesebbről a többre való következtetés (argumentum a minori ad maius) szerint: ha a jogszabály (Alkotmány 15. §) a kevesebbet tiltja, akkor a többet is tiltja; mivel a család intézménye fogalmilag magában foglalja a közös gyermeket, és az azonos neműek ezzel fogalmilag nem bírnak, miként a család alapját képező házassággal sem, az azonos neműek kapcsolata nem minősülhet családjogi intézménynek, s értelem-szerűen új családjogi státusz sem keletkezhet – az ezzel ellentétes álláspont ellene mond az igazságnak, önkényes, az Alkotmány 15. §-án túl sérti a jogállamiság (jogbiztonság), az emberi méltóság és a diszkrimináció-tilalom alkotmányi követelményét is [Alkotmány 2. § (1) bekezdés, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés].

c) Az Alkotmánybíróság „*mindenkire nézve kötelező*” határozata³⁵ az Alkotmánybíróságot is köti; vagyis ha el akar térni a testület korábbi határozatától, gyakorlatától, akkor annak megfelelő indokát kell adnia [Alkotmány 2. § (1) bekezdés]; az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatával a kifejtettek szerint eltért a 14/1995. (III. 13.) AB határozattól, anélkül, hogy annak indokát adta volna: mind az említett torz,

³⁵ Ld.: régi Abtv. 27. § (2) bek.

önellentmondásos értékhierarchiával, „hasonlósággal”, „majdnem azonos tartalommal”, mind pedig azzal, hogy kimondta: az azonos nemű személyek számára „a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja”,³⁶ kötelezően egyenlővé téve azt, ami nem egyenlő [vö.: Alkotmány 15. §, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés]; a 14/1995. (III. 13.) AB határozat indokolásának III. fejezetében csak feltételes mód szerepel: „Két személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevételére alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre.”; továbbá: az Alkotmánybíróságot a hatályos magyar Alkotmány köti, s nem egy másik állam alkotmánybírósági határozata („vezérmotívuma”), s nem is egy külföldi (pl. az azonos neműek számára a házasságot „megengedő” spanyol) „törvényhozói” döntés, ami a hatályos magyar Alkotmány alapján is alkotmányellenes lenne (vö.: „csúszos lejtő érv” elfogadhatatlansága), túl azon, hogy a határozat való okait, indokait a határozat indokolásában meg kell jeleníteni [Alkotmány 2. § (1) bekezdés], s nem csak – ismertetve egyes országok vonatkozó szabályozását és alkotmánybírósági gyakorlatát – a nagyfokú magyar állami szabadságot kiemelni.³⁷

d) A jogalkotó a házasságon kívüli együttélési (párkapcsolati) formát tartalmilag nem azonosíthatja a házassággal.³⁸ A házassághoz hasonló, azzal majdnem egyező tartalmú, azonos nemű „bejegyzett élettársi kapcsolat” alkotmányi szintű szabályozást eredményez, ami formai szempontból is alkotmányellenes (Alkotmány 15. §); „... törvényi szinten [...] nem lehet alkotmányos intézményekkel azonos, új intézményeket létrehozni.”³⁹ Az Alkotmánybíróság szerint az azonos neműek „bejegyzett élettársi kapcsolata” a házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú jogintézmény lehet, és azért „nem alkotmányellenes”, mert „nem konkurál” a házassággal (az azonos neműek nem köthetnek egymással házasságot): ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a „hasonlósággal” („majdnem azonos tartalommal”) „törvényi” szinten jelenik meg új „alkotmányi szintű intézmény”.

e) A házasságkötési joggal rendelkező különböző nemű személyek, a házastársak és a család helyzetét a házassághoz hasonló, azzal majdnem egyező tartalmú, azonos nemű „bejegyzett élettársi kapcsolat” hátrányosan befolyásolja, illetve sérti vagy veszélyezteti, mert a rendelkezések a házasságra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazását rendelik a „bejegyzett élettársi kapcsolatra”.⁴⁰ A szexuális irányultság

³⁶ Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat., Indokolás IV. 3.2.2.

³⁷ Ld.: uo. 2.1.

³⁸ Ld.: uo. 1.4.

³⁹ Ld.: uo. 3.2.1.

⁴⁰ Ld.: 2007. évi CLXXXIV. tv. 2. § (2) bek. a)–e) pontok; vö.: 2009. évi XXIX. tv. 3. § (1) bek. a)–f) pontok, és tv. 3. §-ához fűzött részletes indokolás (pl. „adójogi, munkajogi, szociális... kedvezmények”).

a nagykorú személyek körében is jelentős mértékben bizonytalan:⁴¹ a „törvény” az ellen hat, hogy a házasságot (a heteroszexuális kapcsolatot) válasszák; a házasságon alapuló család „leértékelődik”.

f) A házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú „bejegyzett élettársi kapcsolat” különösen és nagy mértékben sérti, illetve veszélyezteti a gyermekeket, akik belefogannak, beleszületnek és belenevelődnek egy olyan társadalomba, környezetbe, amely – élén az állammal – értéknek, ráadásul a házassághoz nagyon hasonló értéknek tünteti fel a homoszexuális kapcsolatot, értékesebbnek beállítva az értéktelenebbet, homofóbiának, diszkriminatívnak, intoleránsnak nevezve a differenciált gondolkodást, a ténylegesen fennálló, természetes különbségek (ld. pl.: a homoszexuális kapcsolat nem képes az élet továbbadására) el nem mosását. Az Alkotmánybíróság nem hagyhatja figyelmen kívül a jog szocializációs funkcióját sem (különösen a kellő érettséggel nem bíró, felelős döntésre nem képes személyek vonatkozásában); így azt sem, hogy egy gyermek, minél kisebb, annál kevésbé képes különbséget tenni a „jogintézmények” között: azt látja, fogja fel, hogy „ez is érték (jó), szabad, meg az is”, és a minimálisra zsugorodott különbség már elveszik (a „nagyon hasonlóság” igen nagy veszélyét az Alkotmánybíróságnak sem szabad alábecsülni, sőt: a rossz, az alkotmányellenesség megszüntetéséhez vennie kell a bátorságot).

A taláros testületnek arra is figyelemmel kell lennie, hogy az orvostudomány szerint a szexuális irányultság mikorra és milyen mértékben rögzül, s ez nem csak az örökbefogadás szabályozása, hanem minden gyermek egészséges fejlődése szempontjából is releváns (vö.: pl. nyilvános, közterületi homoszexuális, „meleg” rendezvény, amit az arra járó, lakó, vagy a televíziós tudósítást néző, hallgató gyermekek, akár tizennegyedik életévüket be nem töltöttek is elszenvedhetnek).

A 21/1996. (V. 17.) AB határozat rendelkező részének 1. pontja kimondja: „A gyermeknek az a joga, hogy az állam részéről a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemben és gondoskodásban részesüljön [Alkotmány 67. § (1) bekezdés] az állam alkotmányos kötelességét alapozza meg a gyermek fejlődésének védelmére. [...] Az Alkotmány 67. §-a értelmében az államnak a gyermeket a fejlődésére káros hatásokon kívül az olyan kockázattvállalásoktól is meg kell óvnia, amelyekkel kapcsolatban életkoránál (az ettől függően feltételezett testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi érettségénél) fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem pedig választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve.” E határozat indokolása szerint: „... a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga egyszersmint az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. Az államnak ez a védelmi kötelessége a gyermek alapjogainak korlátozásához is vezethet.” (II. 3.); „Az Alkotmány 67. §-a, amely az állam kötelességévé teszi, hogy

⁴¹ Ld.: 21/1996. (V. 17.) AB hat., Indokolás V. 2.

a gyermek személyiségfejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást nyújtson, egyrészt vonatkozik az egyértelműen káros hatások távol tartására, másrészt magában foglalja azt is, hogy az állam a személyiségét, s így az egész jövőendő életét meghatározó súlyos kockázatvállalást is elhárítsa a gyermektől.” (III. 2.), „A gyermekek esetében [...] maga az Alkotmány és nemzetközi egyezmények teszik állami kötelességgé a gyermek fejlődési útjának megóvását a veszélyektől és kockázatoktól, éppen annak érdekében, hogy felkészülhessen a felelős és tájékozott döntésekre, míhelyt életkorával vélelmezett érettsége erre képessé teszi.” (uo.); „Az államnak a gyermeket az olyan kockázatvállalásoktól is meg kell óvnia, amelyekkel kapcsolatban életkoránál (az ettől függően feltételezett testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi érettségénél) fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem pedig választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve.” (III. 4.) – „Nemcsak a serdülőnél, sok felnőttél sem egyértelmű és kizárólagos a homoszexuális beállítottság.” (V. 2.)

Az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozattal megsemmisített – a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló – 2007. évi CLXXXIV. „törvényt” támadó indítványnak a gyermekvédelmi vonatkozásait⁴² nem vizsgálta: „Mivel az Alkotmánybíróság a Békvt. egészét megsemmisítette, ezért az Alkotmány további rendelkezéseinek az indítványozók által állított sérelmét, illetve a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség fennállásának megállapítására irányuló kérelmet nem vizsgálta.”⁴³ ez az Országgyűlés számára is kihirdetésre került; az Alkotmánybíróságot a megkerülhetetlen gyermekvédelmi vonatkozások is új, helyes álláspontra helyezhetik, amelyhez az igazság, a józan ész, a hatályos magyar Alkotmány helyes értelmezése az út, és nem az egyes külföldi országokra hivatkozó csúszos lejtő érv, vagy az állítólagos, „elképzelhetetlenül erőszakos” „meleg szervezetek” által tanúsított „nyomások”. – Az embert az igazság teszi szabaddá, és az vezet az életre.⁴⁴

g) A házasság és a család intézményét – tekintettel a mai világ értékviszágára – [az Alkotmány 70/A. §-ának (3) bekezdése alapján is] pozitív diszkrimináció illeti meg, ami szintén kizárja a szóban forgó „hasonlóságot”. Az állam így tud eleget tenni annak az alkotmányi követelménynek, hogy „az állam ne csupán a fennálló házasságokat védje, hanem olyan jogi környezetet teremtsen (pl. a házasságban élőknek olyan előnyöket nyújtson), amely arra ösztönzi polgárait, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák és családot alapítsanak.”⁴⁵

⁴² Ld.: Hámori, 2009. V. fejezet 1. rész, VIII. fejezet 1.2. rész e) pont.

⁴³ Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat., Indokolás IV. 5.

⁴⁴ „[...] a bírói éthosznak minden áron – a bíró élete árán is – az igazságosságra kell törekednie.” – ld.: Radbruch, Gustav: *Törvényes jogtalanság és törvényfeletti jog. 1946.* In: Varga Csaba (szerk.): *Jog és filozófia. Antológia a XX. század jogi gondolkodása köréből.* Budapest, SZIT, 2003., 4. kiad. 237. (229–238.).

⁴⁵ Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat., Indokolás IV. 3.2.1.

h) Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdéséből nem lehet levezetni a házasságon kívül más, alkotmányos, új személyi, családi jogi státust eredményező jogintézményt (pl. a „*bejegyzett élettársi kapcsolatot*”), csak az egyén jogát (mint olyant); különben sérülne az Alkotmány 15. §-ában foglalt intézményvédelmi követelmény [intézményi, intézmény-létesítési jogosultság az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése alapján csak a házasságra terjed ki, vö.: Alkotmány 15. §]. Az alkotmányozó a házasság és a család intézményének alkotmányi szabályozásával az elismert és támogatott, oltalmazott erkölcsi értékrendet határozta meg. A család mint a házasságon alapuló, gyermekkel megáldott, alapvető és természetes közösség ekként elsőbbséget élvez.

A BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLATRÓL, AZ EZZEL ÖSSZEFÜGGŐ, VALAMINT AZ ÉLETTÁRSI VISZONY IGAZOLÁSÁNAK MEGKÖNNYÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES EGYES TÖRVÉNYEK MÓDOSÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ 2009. ÉVI XXIX. „TÖRVÉNY”, A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL SZÓLÓ 2009. ÉVI CXX. „TÖRVÉNY” SZERINTI SZABÁLYOZÁS ÉS A 32/2010. (III. 25.) AB HATÁROZAT

A 2009. évi XXIX. „törvény”

A „törvény” lényege

a) A „törvény” 1–3. §-ai a „*bejegyzett élettársi kapcsolat*” létrejöttével és joghatásai-val kapcsolatos rendelkezéseket foglalják magukban. E szabályozás értelmében „*bejegyzett élettársi kapcsolat*” akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni. Kiskorú részére „*bejegyzett élettársi kapcsolat*” létesítése nem engedélyezhető.⁴⁶ A „*bejegyzett élettársi kapcsolat*” létesítése nyilvánosan, két tanú jelenlétében történik.⁴⁷

A „törvény” 3. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy: „*Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,*

⁴⁶ Ld.: tv. 1. § (1)–(2) bek. „Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a bejegyzett élettársi kapcsolatot az anyakönyvbe bejegyzi.” [uo. 1. § jelenleg hatályos (3) bek. – vö.: egyes törvényeknek az elektronikus anyakönyv kialakításával összefüggésben szükséges módosításáról szóló 2013. évi LXXVI. törvény 103. § a) pont].

⁴⁷ Ld.: uo. (4) bek. „A bejegyzett élettársi kapcsolatot megelőzően a leendő bejegyzett élettársaknak az anyakönyvvezető előtt nyilatkozniuk kell arról, hogy bejegyzett élettársi kapcsolatuknak legjobb tudomásuk szerint nincs törvényes akadálya, valamint igazolniuk kell, hogy bejegyzett élettársi kapcsolatuk törvényes feltételei fennállnak. A felek valamelyikének közeli halállal fenyegető egészségi állapota esetében a felek nyilatkozata a bejegyzett élettársi kapcsolat törvényes feltételeinek igazolását pótolja, és a bejegyzett élettársi kapcsolat a bejelentés után nyomban létesíthető.” [uo. 2. § (1)–(2) bek.].

b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra, c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára, d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették, e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.” E § (2) bekezdése alapján: „A bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak. A bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet nem keletkeztet.”

A „törvény” 3. §-ának (3) bekezdése szerint: a házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak a bejegyzett élettársakra; bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése esetén a bejegyzett élettárs volt férje nevét a házasságra utaló toldással nem viselheti tovább, és ez a joga akkor sem éled fel, ha a bejegyzett élettársi kapcsolata megszűnt; ha a leendő bejegyzett élettárs a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőzően házassági névként volt férje nevét vagy családi nevét viseli a házasságra utaló toldással, és házassági nevét nem módosítja másik házassági névviselési formára, a születési családi nevének viselésére jogosult.

A „törvény” 3. §-ának (4) bekezdése alapján az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásoknak a házastársakra vonatkozó rendelkezései a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak.

A „törvény” 3. §-ának (5) és jelenleg hatályos (6)⁴⁸ bekezdése kimondja: „(5) Ha e törvény a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat fennállásához, illetve a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnéséhez nem állapít meg eltérő jogkövetkezményt, továbbá ha a jogosultság vagy a kötelezettség az özvegyet és az özvegy bejegyzett élettársat megkülönböztetés nélkül megilleti vagy terheli, a családi állapotra vonatkozó nyilatkozat csak olyan formában követhető meg, hogy a »házas« és »bejegyzett élettárs«, az »özvegy« és az »özvegy bejegyzett élettárs«, illetve az »elvált« és az »elvált bejegyzett élettárs« megjelölés együtt szerepeljen. (6) A családi állapotra vonatkozó adatot tartalmazó nyilvántartásban – az anyakönyvi nyilvántartások rendszere, valamint a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás kivételével – a családi állapotot úgy kell feltüntetni, hogy a »házas« és a »bejegyzett élettárs«, az »özvegy« és az »özvegy bejegyzett élettárs«, illetve az »elvált« és az »elvált bejegyzett élettárs« megjelölés együtt szerepeljen.”

A „törvény” 4. §-ának (1)–(3) bekezdései a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére vonatkozó szabályokat tartalmazzák: „(1) A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnik a) az egyik bejegyzett élettárs halálával, b) bírósági felbontással vagy

⁴⁸ Vö.: egyes törvényeknek az elektronikus anyakönyv kialakításával összefüggésben szükséges módosításáról szóló 2013. évi LXXVI. törvény 103. § b) pont.

c) közjegyző általi megszüntetéssel. (2) A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére a házasság megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell. (3) A bejegyzett élettársi kapcsolatot a felek közös megegyezése alapján a közjegyző nemperes eljárásban szünteti meg.”

A „törvény” 5. §-ának (1) bekezdése alapján a Csjt. 7. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lépett: „(1) Érvénytelen a házasság, ha a felek valamelyikének korábbi házassága vagy bejegyzett élettársi kapcsolata fennáll. Érvénytelen a bejegyzett élettársi kapcsolat, ha a felek valamelyikének korábbi házassága vagy bejegyzett élettársi kapcsolata fennáll.”

A „törvény” 5. §-ának (2) bekezdése szerint: a Csjt. a 26. §-t követően a következő új 26/A. §-sal egészült ki: „26/A. § (1) Ha a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat fennállásához, illetve a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnéséhez nem állapít meg eltérő jogkövetkezményt, továbbá ha a jogosultság vagy a kötelezettség az özvegyet és az özvegy bejegyzett élettársat megkülönböztetés nélkül megilleti vagy terheli, a családi állapotra vonatkozó nyilatkozat csak olyan formában követhető meg, hogy a »házas« és »bejegyzett élettárs«, az »özvegy« és az »özvegy bejegyzett élettárs«, illetve az »elvált« és az »elvált bejegyzett élettárs« megjelölés együtt szerepeljen. (2) A családi állapotra vonatkozó adatot tartalmazó nyilvántartásban – az anyakönyvi nyilvántartás, valamint a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás kivételével – a családi állapotot úgy kell feltüntetni, hogy a »házas« és »bejegyzett élettárs«, az »özvegy« és az »özvegy bejegyzett élettárs«, illetve az »elvált« és az »elvált bejegyzett élettárs« megjelölés együtt szerepeljen.”

A „törvény” 5. §-ának (5) bekezdése kimondta: a Csjt. 62. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: „(1) A házastárs vagy bejegyzett élettárs köteles háztartásában eltartani a vele együtt élő házastársának vagy bejegyzett élettársának olyan tartásra szoruló kiskorú gyermekét (mostohagyermek), akit házastársa vagy bejegyzett élettársa az ő beleegyezésével hozott a közös háztartásba. A tartási kötelezettség mindkét házastársat, illetve bejegyzett élettársat egy sorban terheli.”

A „törvény” 5. §-ának (3)–(4) bekezdése és 6. §-a az „élettársi kapcsolat” vonatkozásában tartalmazott szabályokat.

A „törvény” 7. §-ának (1)–(3), (5)–(6) bekezdései a „bejegyzett élettársi kapcsolat” bevezetésével szoros, közvetlen összefüggésben módosították az At. 1. §-ának (2) bekezdését, 2. §-ának (2) bekezdését, 4. §-ának (2) bekezdését, 7. §-ának (1) bekezdését, 11. §-át; a „törvény” 7. §-ának (7) bekezdésével pedig ekként az At. 15/A. §-sal egészült ki. A „törvény” 8. §-ának (1)–(5) bekezdései, 9. §-ának (1) és (3) bekezdése, 10. §-ának (1)–(3) és (5)–(6) bekezdései, 11–14. §-ai, 15. §-ának (1)–(4) bekezdései szintén a „bejegyzett élettársi kapcsolat” bevezetésével szoros, közvetlen összefüggésben tartalmaztak rendelkezéseket; a „törvény” 9. §-ának (2) és (4) bekezdése, 10. §-ának (4) bekezdése az „élettársi kapcsolat” tekintetében

jelentek meg (ld. még: „törvény” 14. §), érintve a „bejegyzett élettársi kapcsolat” szabályozását.

A „jogalkotó” a „törvény” 17. §-ának (1)–(7) és (9) bekezdéseiben foglalt rendelkezésekkel olyan szövegrészbeli módosításokat végzett, amely által – az említettek szerint – a „bejegyzett élettársi kapcsolat” intézménye szintén a házasság és a család jogintézményének szintjére lépett.

b) A „törvény” általános indokolásának 1. pontja a következőket tartalmazza: „... egészen bizonyos, hogy a[z élettársi kapcsolatok számának] növekedés trendje nem fog változni és az együttélés, valamint családalapítás formájává hazánkban is mind nagyobb számban az élettársi kapcsolat válik.” „... a jogalkotónak figyelemmel kell lennie arra is, hogy valamennyi országban erőteljesebben jelentkeznek azok a mozgalmak, amelyek az azonos nemű párok partnerkapcsolatának a különmeműek házasságával való egyenrangúságát kívánják erősíteni.” A „törvény” általános indokolásának 4. pontjában foglaltak szerint: „A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásait illetően is általánosságban a Csjt. házasságra vonatkozó szabályai alkalmazandók. Ezzel a törvény tulajdonképpen elismeri a bejegyzett élettársi kapcsolatot családjogi jogintézményként, és csak a házasságtól eltérő szabályokra utal külön a törvény.” „A jogintézmény [bejegyzett élettársi kapcsolat] a házassággal azonos vagyoni jogi, öröklési jogi joghatásokkal jár. ...” („családjogi jogintézmény” – ld. pl. a „törvény” 3. §-ához fűzött részletes indokolást).⁴⁹

A „törvény” értékelése

Az előző részekben⁵⁰ kifejtettekre figyelemmel; a „törvény” az alábbiak miatt is alkotmányellenes:

a) Az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatban a „bejegyzett élettársi kapcsolat” bevezetéséhez kötelező feltételként támasztotta, hogy a törvényhozó „a házastársakra vonatkozó szabályokat részleteiben” áttekintse (Indokolás IV. 3.2.2.); a „törvény” szövege és indokolása alapján nem állapítható meg, hogy az Országgyűlés ennek eleget tett.

⁴⁹ Vö.: 14/1995. (III. 13.) AB hat., Indokolás II. [„Az utóbbi évtizedekben kultúrkörünkben általában bekövetkezett a homoszexualitás dekriminalizációja; s mozgalmak indultak a homoszexuálisok hátrányos megkülönböztetése ellen. Másrészt változások tapasztalhatók a hagyományos családmodellben is, elsősorban a házasságok tartósságát tekintve. Mindez azonban nem ok arra, hogy a jog eltérjen a házasságnak attól a jogi fogalmától, amely a mai állapothoz vezető hagyományban mindig is élt, és amely a mai jogokban is általános, továbbá amely a köztudat és köznyelv házasságfogalmával összhangban van. A mai alkotmányok és a házasságra és családra vonatkozó rendelkezései összefüggéséből levezethetően a magyar Alkotmány is, a férfi és nő közötti házasságot tartja értéknek, és azt védi. (Alkotmány 15., 67., 70/J. §)“].

⁵⁰ Ld. még: Hámori, 2009. I. fejezet 1. rész, VII. fejezet, VIII. fejezet 1–3. rész.

b) Az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII. 17.) AB határozatában szereplő követelmény szerint *„az, hogy a Magyar Köztársaság védi a házasság intézményét, pozitív viszonyulást, aktivitást és támogatást is feltételez”* (Indokolás IV. 1.3.); a „törvény” rendelkezései között minderről egy szó sem esik, így – a 154/2008. (XII. 17.) AB határozat rendszertani értelmezése alapján – a „törvény” ellentétben áll eme alkotmányi követelménnyel.

c) Az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatában azt is megfogalmazta, hogy: *„Az Alkotmány 15. §-ában írt védelem magában foglalja továbbá azt a követelményt is, hogy az állam ne csupán a fennálló házasságokat védje, hanem olyan jogi környezetet teremtsen (pl. a házasságban élőknek olyan előnyöket nyújtson), amely arra ösztönzi polgárait, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák és családot alapítsanak.”* (Indokolás IV. 3.2.1.); a „törvény” e követelmény teljesítése érdekében sem tartalmaz rendelkezést, és az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a „törvény” kihirdetését követően is újabb és újabb családalapítást, házasságkötést és gyermekvállalást gátló, nehezítő, illetve ellehetetlenítő kormányzati döntések születtek.

A 2009. évi CXX. „törvény” szerinti szabályozás

Az Alkotmánybíróság határozata⁵¹ kapcsán elfogadott, ismertetett *szabályozás*⁵² és a 2009. évi CXX. „törvény”⁵³ szerint a bejegyzett élettársi kapcsolat intézménye két, tizennyolcadik életévét betöltött, *azonos* nemű személyre terjed ki (kiskorú részére bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nem engedélyezhető); az említettek szerint megfelelően alkalmazni kell a házasságra, házastársakra, özvegyre, elváltakra stb. vonatkozó szabályokat; a bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak, a bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet nem keletkeztet; továbbá a házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak a bejegyzett élettársakra; bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése esetén a bejegyzett élettárs volt férje nevét a házasságra utaló toldással nem viselheti tovább, és ez a joga akkor sem éled fel, ha a bejegyzett élettársi kapcsolata megszűnt; ha a leendő bejegyzett élettárs a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőzően házassági névként volt férje nevét vagy családi nevét viseli a házasságra utaló toldással, és házassági nevét nem

⁵¹ Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB hat.

⁵² Ld.: 2009. évi XXIX. tv.

⁵³ Ld.: 2009. évi CXX. tv. 3:87.–3:89. §. Vö.: a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 2010. évi XV. törvény 1. § (2) bek.; 51/2010. (IV. 28.) AB hat.; a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatályba nem lépéséről, valamint az ezzel összefüggő törvényt módosításokról szóló 2010. évi LXXIII. törvény 1. §.

módosítja másik házassági névviselési formára, a születési családi nevének viselésére jogosult.⁵⁴ A szabályozás azt is kimondja, hogy az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásoknak a házastársakra vonatkozó rendelkezései a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak.⁵⁵ Az alkotmánybírák többsége szerint ez a szabályozás nem alkotmányellenes.⁵⁶

A 32/2010. (III. 25.) AB határozat

A 32/2010. (III. 25.) AB határozat szerinti megfogalmazásban: „A Békmtv. az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatának (BÉK) mint személyi státuszjognak a keletkezését, joghatásait és megszűnését szabályozza, rendezi a házasság jogintézményéhez és a házastársak státuszához való viszonyát, meghatározza az azoktól való eltéréseket, illetve rendelkezik a mindezekkel kapcsolatban szükségessé vált jogszabály-módosításokról.”⁵⁷

A taláros testület – fenntartva a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatban szereplő álláspontját – (egyebek mellett) megállapította, hogy a BÉK bevezetése nem okozhat jogbizonytalanságot;⁵⁸ továbbá „a házasság és a BÉK szabályozása között érdemi különbség van arra tekintettel, hogy a közös gyermek vállalását a Békmtv. kizárja.”⁵⁹

Kiemelendő továbbá: „Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az a tény, hogy a kiskorúak szocializációjuk során a homoszexualitás elfogadását tükröző jogi szabályozással és várhatóan ennek megfelelő társadalmi magatartással találkoznak, semmiképpen sem minősíthető egész személyiségüket, testi, szellemi vagy erkölcsi

⁵⁴ Ld.: 2009. évi XXIX. tv. 1. § (1)–(2) bek., 3. § (2)–(3) bek.; vö.: uo. 1. § (3)–(4) bek., 2. § (1)–(2) bek.; továbbá uo. 3. § (1) bek.: „Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra, b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra, c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára, d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették, e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.”

⁵⁵ Ld.: uo. 3. § (4) bek. Ld.: még uo. (5)–(6) bek. A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére vonatkozó szabályokat ld.: uo. 4. § (1)–(3) bek. A tv. eme intézménnyel kapcsolatos rendelkezései egyebekben: 5. § (1)–(2), (5) bek., 7. § (1)–(3), (5)–(7) bek., 8. § (1)–(5) bek., 9. § (1), (3) bek., 10. § (1)–(3), (5)–(6) bek., 11–14. §, 15. § (1)–(4) bek., 17. § (1)–(7), (9) bek. Vö.: uo. 5. § (3)–(4) bek., 6. §, 9. § (2), (4) bek., 10. § (4) bek., 14. §: „élettársi kapcsolat”.

⁵⁶ Ld.: 32/2010. (III. 25.) AB hat., amely Dr. Balogh Elemér, Dr. Kiss László és Dr. Kovács Péter alkotmánybírók különvéleményével került meghozatalra.

⁵⁷ Ld.: uo., Indokolás III. 1.

⁵⁸ Részletesen ld.: uo. 5.2.1.

⁵⁹ Ld.: uo. 5.3., vö.: uo. 5.2.2. és 8.1.

fejlődésüket negatívan érintő, jövőjüket meghatározó kárnak vagy veszélynek. Tény, hogy a jogi viszonyulás befolyásolja a társadalmi megítélést, s ennek következtében egyértelműen szerepe van abban az egyéni döntésben, hogy valaki a saját homoszexualitásához hogyan viszonyul (pl. felvállalja-e azt), de arról nincs szó, hogy a Békmtv. kapcsán a gyermek a személyiségfejlődését illetően vagy bármely más vonatkozásban kényszerpályára kerülne [Vö. 21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 86.]. Így pedig az sem állapítható meg, hogy a Békmtv. megsértené az Alkotmány 16. §-ában, illetve a 67. § (1) bekezdésében foglalt, a kiskorúakat megillető, alkotmányosan megkövetelt gondoskodási minimumra vonatkozó állami kötelezettséget.⁶⁰ – „A testület [...] »nem minősíti a homoszexualitást erkölcsi szempontból. (...) az Alkotmányt nem úgy értelmezi, mintha a gyermek erkölcsi fejlődését (67. §) a homoszexuálissá válás lehetősége veszélyeztetné, mert a homoszexualitásról az Alkotmány alapján nem formálhat erkölcsi ítéletet.« [21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 85–86.]⁶¹

A határozat azt is kimondta, hogy: „a Békmtv. nyomán az anyakönyvvezető nem kerülhet olyan helyzetbe, ami a lelkiismereti- és vallásszabadsághoz való, Alkotmányban biztosított jogát sértené. Nincs alkotmányos ok arra, hogy a közhivatalt viselő anyakönyvvezető pusztán az eléje járuló párok szexuális beállítottsága miatt megtagadhassa az állami elismerésben való közreműködést.”⁶²

Dr. Bragyova András alkotmánybíró párhuzamos indokolásában fenntartja, hogy a házasság alkotmányjogi védelméről más a véleménye, mint a többségnek,⁶³ ugyanakkor – többek között – egyetért azzal, hogy „az anyakönyvvezető az élettársi kapcsolat bejegyzésében való közreműködést lelkiismereti okból – pl. vallási vagy erkölcsi meggyőződése alapján – nem tagadhatja meg.”⁶⁴ szemben Dr. Kiss László alkotmánybíró véleményével⁶⁵ („... előfordulhat olyan szélsőséges helyzet, hogy oly domináns az anyakönyvvezető meggyőződése egy adott területen, hogy azon lelkiismereti vagy egyéb okokból nem tud felülemelkedni. ...”⁶⁶).

Dr. Balogh Elemér alkotmánybíró különvéleményében „a Békmtv.-ben szabályozott azonos neműek BÉK-jével kapcsolatban is fontosnak” tartja „hangsúlyozni azt, hogy az Alkotmány a házasságot, s nem az azonos neműek BÉK-jét részesíti alkotmányi védelemben, a házasságot tekinti alkotmányosan védett értéknek. ...”⁶⁷ „...A különféle

⁶⁰ Ld.: uo. 8.2.

⁶¹ Ld.: uo.

⁶² Ld.: uo. 10.

⁶³ Ld.: uo., Dr. Bragyova András alkotmánybíró párhuzamos indokolása 1.

⁶⁴ Ld.: uo. 2.

⁶⁵ Ld.: uo., Dr. Kiss László alkotmánybíró párhuzamos indokolása.

⁶⁶ Ld.: uo. 2. [Nézetem szerint az anyakönyvvezető megtagadhatja az állami „elismerésben” való közreműködést.].

⁶⁷ Ld.: 32/2010. (III. 25.) AB hat., Dr. Balogh Elemér alkotmánybíró különvéleménye 1.

*élettársi kapcsolatok (így az azonos neműek BÉK-je) nem szerepelnek a nevesített alkotmányos alapjogok (»házasság és család«) között, nem részesülnek alkotmányos intézményi védelemben. E párkapcsolati formák megválasztásának a szabadsága az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt alapjogból vezethető le.*⁶⁸

Dr. Balogh Elemér álláspontja szerint „Az azonos neműek BÉK-jének a szabályozása során a törvényalkotónak tekintettel kellett volna lennie arra, hogy az Alkotmány – a házasságra és családra vonatkozó rendelkezéseinek (Alkotmány 15. §, 67. §, 70/J. §) összefüggéséből levezethetően – a férfi és nő közötti házasságot tartja alkotmányos értéknek, és azt védi. Ezért a törvényalkotónak az azonos neműek BÉK-je szabályozásakor úgy kellett volna eljárnia, hogy ne csökkentse a házasság alkotmányos jogintézményének már meglévő, az Alkotmány által biztosított intézményi védelmi szintjét, vagyis a házasság alkotmányos értéként való védelme továbbra is változatlanul biztosított maradjon.”⁶⁹

Dr. Balogh Elemér véleménye szerint „Az élettársi kapcsolatok különféle formái (így az azonos neműek BÉK-je)”, alkotmányjogi értelemben nem tekinthetők családnak, kívül esnek a családjogi szabályozás keretein, ezért nem” ért „egyet azzal, hogy a Békmtv. az azonos neműek BÉK-jére vonatkozó jogi szabályozást a családjog jogterületén belül helyezte el. ...”⁷⁰ Nézete „szerint mérlegelési kérdés az, hogy a törvényalkotó – a Békmtv.-ben szabályozott és fent idézett kivételekkel – az egyébként családjogi jogintézményként szabályozott azonos neműek BÉK-jét valóban és érdemben más intézményként szabályozta-e az alkotmányosan védett házassághoz képest.”⁷¹ Megítélése „szerint az említett kivételek a nemek közötti természetszerű különbségekből, és nem az eltérő alkotmányos védelmi szint követelményéből fakadnak, így nem” tudja „elfogadni a többségi határozat azon érvét, hogy a Békmtv. által szabályozott új jogintézmény teljesen eltér a házasságtól, így az Alkotmány 15. §-ának a sérelme – tekintve, hogy ez a házasság és a család jogintézményét védi és szabályozza – fel sem merülhet.”⁷²

Dr. Balogh Elemér kifejti: „A fent említett jogalkotói célt a törvényalkotó továbbra is egy olyan – az Abh.-ban az Alkotmánybíróság által már kifogásolt – szabályozási formával valósítja meg, amely a házasságra vonatkozó szabályokat – egy generális utaló szabályon keresztül – általános érvennyel rendeli alkalmazni az azonos neműek BÉK-jére.”⁷³ „... ez a szabályozási technika alkotmányosan továbbra sem kielégítő, és a jogalkalmazó szervek számára olyan fokú jogbizonytalanságot eredményezhet,

⁶⁸ Ld.: uo.

⁶⁹ Ld.: uo. 2.

⁷⁰ Ld.: uo. 3.

⁷¹ Ld.: uo.

⁷² Ld.: uo.

⁷³ Ld.: uo. 4.

amely esetenként jogalkalmazói jogértelmezéssel már nem oldható fel.” „Mindez [...] az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogállamiság, az ennek részét képező jogbiztonság alkotmányos követelményével sem egyeztethető össze.”⁷⁴

Dr. Balogh Elemér véleménye szerint: „Ha a törvényalkotó egy új, az Alkotmányban nem nevesített (és alkotmányosan nem védett) párkapcsolati formát törvényi szinten kíván szabályozni, akkor köteles az alkotmányosan védett jogintézmény védelmi szintjét a törvényi szabályozás kialakítása során fenntartani. A törvényi szinten létrehozott és ezen a jogforrási szinten szabályozott új jogintézmény nem üresítheti ki az alkotmányosan védett jogintézményt, az azonos neműek BÉK-je nem biztosíthat teljesen vagy lényegileg a házastársakéval azonos státuszt (jogokat és kötelezettségeket) az ezt a párkapcsolati formát választó élettársaknak. Az Alkotmány 15. §-ában megjelenő jogintézményeket (»házasság és család«) az alkotmányozó helyezte el az Alkotmány normaszövegében, melyre tekintettel [...] a törvényalkotó nem emelhet fel ezzel azonos alkotmányos védelmi szintre törvényi szabályozással más párkapcsolati formákat. Az alkotmányos védelem tárgyát, a védett alkotmányos jogintézmények körét a törvényalkotó tetszőlegesen nem bővítheti törvényi szinten...”⁷⁵ „... a Békmtv. szabályozási célja (a házasságéval joghatásában lényegileg azonos, új jogintézmény létrehozása) és annak tartalma (szűk körű, a nemek természetszerű eltéréséből eredő kivétel szabályok mellett generális utaló szabályozás, a házasságra vonatkozó szabályok alkalmazásának elrendelése) egyaránt azt támasztja alá, hogy a törvényalkotó családjogi jogintézményként ismerte el az azonos neműek BÉK-jét, és törvényi szinten az alkotmányos védelem alatt álló házasság alkotmányos védelmi szintjére emelte fel az új jogintézményt.”⁷⁶ Ez Dr. Balogh Elemér álláspontja „szerint egyértelműen csökkenti az alkotmányosan védett jogintézmény eddig már elért alkotmányos védelmi szintjét, mert a házassághoz hasonlító párkapcsolati formát a házassághoz hasonlóan értékes együttélési formaként állítja a társadalom elé.”⁷⁷ „Ebből következően nem” ért „egyét a többségi határozat indokolásában foglalt azon formál logikai érveléssel, hogy a Békmtv. által létrehozott új jogintézmény (az azonos neműek BÉK-je) azzal, hogy lényegében a házastársakéval azonos státuszt (jogokat és kötelezettségeket) biztosít az e párkapcsolati formában élők számára, nem szűkíti a házastársakat eddig is megillető jogokat (illetve nem változtatja meg azok kötelezettségeit). Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése alapjogként oltalmazza a házasságkötéshez való jogot, míg a 15. § intézményi védelmet nyújt a házasság és a család számára. A Békmtv. szabályozása valóban nem érinti a különeműek házasságkötéshez való jogát, ám” véleménye „szerint gyengíti magát az alkotmányosan

⁷⁴ Ld.: uo.

⁷⁵ Ld.: uo. 5. c) pont.

⁷⁶ Ld.: uo. d) pont.

⁷⁷ Ld.: uo.

védett jogintézményt, csökkenti annak alkotmányos intézményi védelmi szintjét.⁷⁷⁸ „... az azonos nemű élettársak BÉK-je nem emelhető fel az alkotmányosan védett jogintézmény védelmi szintjére.⁷⁷⁹ „...A házastársakéval – szűk körű kivételek mellett – lényegében azonos jogi státusz (jogok és kötelezettségek) biztosítása kiüresíti az alkotmányosan védett jogintézmény alkotmányos értéktartalmát azzal, hogy az azonos neműek BÉK-jét felemeli az alkotmányosan védett jogintézmény védelmi szintjére.⁷⁸⁰

Dr. Balogh Elemér véleménye „szerint a Békmtv. megalkotásával a törvényalkotó jelentős mértékben csökkentette a házasság intézményének alkotmányi védelmét; az azonos neműek BÉK-jét továbbra is a házasság analógiájára, az alkotmányosan védett jogintézmény szabályozására visszautalva, annak lényegi vonásaival (formai és szűk körű kivételekkel), tartalmi elemeivel azonos módon szabályozta, ami sérti az Alkotmány 15. §-át.⁷⁸¹

Dr. Kiss László alkotmánybíró különvéleményében kifejti, hogy a Békmtv. „nem küszöbölte ki azokat a szabályozási megoldásokat, amelyek a jogbiztonság sérelmén keresztül az Alkotmány 15. §-ának megsértését idézhetik elő.⁷⁸² „A most elbírált Békmtv.” – nézete „szerint, s szemben a többségi határozattal – ugyanúgy alkotmányellenes, amiképpen a Békvt. is az volt. Változatlanul jelen van a jogbizonytalanságot keletkeztető »ha törvény másként nem rendelkezik«, »megfelelően« kell alkalmazni formula, amely sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogbiztonság követelményét...⁷⁸³ „... azok az új rendelkezések pedig, amelyek elválasztanák a BÉK-et a házasságtól, látszólagosak vagy magától értetődő különbözőségek. »Mondvacsinált« katalógust állított össze a törvényalkotó, amelyek valójában semmit

⁷⁸ Ld.: uo.

⁷⁹ Ld.: uo.

⁸⁰ Ld.: uo.

⁸¹ Ld.: uo. Vö.: uo., Indokolás III. 4.1. („... Az az Alkotmány 15. §-ából levezethető követelmény, hogy az állam ne csupán a fennálló házasságokat védje, hanem olyan jogi környezetet teremtsen [pl. a házasságban élőknek előnyöket nyújtson], amely arra ösztönzi polgárait, hogy a lehetséges együttélési formák közül a házasságot válasszák és családot alapítsanak [Abh., ABH 2008, 1203, 1223.], értelemszerűen szintén csak azokra vonatkozhat, akiknek a házasság választására lehetőségük van. Az azonos neműek vonatkozásában azonban ilyen alternatíva nincs, mivel az Alkotmány alapján a házasságnak a felek különböző neme fogalmi eleme. A jogalkotó a Békmtv.-ben nem a heteroszexuálisoknak ajánl fel egy, a házassághoz formájában, tartalmában hasonló intézményre vonatkozó választási lehetőséget [mint tette volna azt a megsemmisített Békvt.-vel], hanem az azonos neműeknek teszi lehetővé azt, hogy a de facto élettársi viszony helyett az attól joghatásaiban lényegesen eltérő BÉK-et válasszák. Ilyen értelemben tehát a BÉK nem a házasságnak jelent versengő életmodellt, hanem az azonos neműek de facto élettársi kapcsolatának, ezért nem hordozza magában a házasságot megillető alkotmányos védelmi kötelezettség kiüresítésének, a házasság leértékelődésének a veszélyét, nem gátolja továbbá a házasság és a család védelmi szintjének emelését, ezen a téren a házasság és a család, illetőleg a különböző élettársi kapcsolatok közötti jogi távolság növelését...”).

⁸² Ld.: uo., Dr. Kiss László alkotmánybíró különvéleménye I. 1.

⁸³ Ld.: uo. II.

semmitől nem választanak el. [Pl. A közös gyermekké fogadásra vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók (de külön-külön mindkét fél hozhat gyereket a kapcsolatba); »a házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a bejegyzett élettársakra« (nyilvánvalóan nem, mert pl. eleve a -né toldat nonszensz lenne); »nem alkalmazhatók az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárások házastársakra vonatkozó rendelkezései« (nyilván nem, ez olyannyira evidencia, hogy be sem lett volna szabad emelni a törvénybe)].⁸⁴ „Mindezekre tekintettel változtatlanul az az” álláspontja, „hogy ez a (törvényalkotó által választott) szabályozási mód és tartalom a Békmtv.-ben is alkotmányellenes, amelyet – szemben a többségi határozatban írtakkal – a bíróságok eseti gyakorlata sem lesz képes feloldani. ...”⁸⁵

Dr. Kiss László alapjaiban egyetért a 14/1995. (III. 13.) AB határozatban foglaltakkal, amely szerint: „Két személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevételére alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre.”; s osztja „annak a korábbi AB határozatnak a lényegi mondanivalóját is, amely szerint az Alkotmánybíróság »nem minősíti a homoszexualitást erkölcsi szempontból, ... a homoszexualitásról az Alkotmány alapján nem formálhat erkölcsi ítéletet«. [21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 85–86.]”⁸⁶ Mindezekből következően egyetért a többségi határozat azon megállapításával is, hogy a homoszexuális irányultság kialakulásának okairól folyó tudományos vitát nem az Alkotmánybíróságnak a feladata eldönteni. Azt azonban vitatja, hogy „minden – a homoszexuális párkapcsolatokat érintő – kutatási eredményt figyelmen kívül kellene hagyni. Ezt nem lehet megtenni, amiképpen támaszkodni kell a család változó helyére, szerepére vonatkozó tudományos kutatások eredményeire is. Nem arról van szó tehát, hogy az Alkotmánybíróság erkölcsi szempontból kísérelné meg a homoszexualitás megítélését, mindössze arról, hogy a megfelelő szabályozási mód és tartalom kiválasztásakor más tudományágak eredményeire is figyelmet kell fordítani. A többségi határozat maga sem »légüres« térben mozog, amögött is van egyfajta szaktudományos koncepció, amely a témakört átfogó kutatások eredményéből összegeződik. Az elmúlt évtized e tekintetben komoly – a többségi határozatban figyelembevételől eltérő – hozadékkal is járt a homoszexuális kapcsolatok megítélésére nézve.”⁸⁷ – s hivatkozásokkal részletesen idéz egy külföldi szakértői véleményből.⁸⁸

Dr. Kovács Péter alkotmánybíró különvéleményében nem tudja osztani a határozatnak azt a megállapítását, hogy a törvényhozó valóban eleget tett volna mindannak, ami a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatból következett. Megítélése szerint „nem

⁸⁴ Ld.: uo.

⁸⁵ Ld.: uo.

⁸⁶ Ld.: uo. I. 2.

⁸⁷ Ld.: uo.

⁸⁸ Ld.: uo.

mondható, hogy a törvényhozó az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatát illetően valóban azt tette volna, hogy »miután a házastársakra vonatkozó szabályokat részleteiben áttekintette, azok közül a megfelelőket alkalmazni rendelje az azonos nemű bejegyzett élettársakra is, illetve, hogy az egyenlő méltóságú személyként történő kezelés követelményét szem előtt tartva a szexuális irányultságból adódó különbségeket figyelembe vegye.« (ABH 2008, 1203, 1224.)...⁸⁹

Dr. Kovács Péter arra is rámutat: nem hiszi, „*hogy ki lehetne mondani, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalma a minden tekintetben azonos elbánást (equal footing) követelné ki európai szinten. Amit az európai joggyakorlat hangsúlyoz, az a kölcsönös jogokat és kötelességeket tartalmazó, a sima együttélésnél szorosabb, stabilabb kapcsolatot jelentő, az állam hivatalos képviselője előtt vállalt elkötelezettség tudomásul vétele: az egyszerű élettársi viszonyhoz képest ott, ahol az indokolt, az ebből fakadó következtetések levonása, jogintézményekbe való beépítése, és annak tudomásul vétele, hogy számos, korábban csak a házassághoz kapcsolódó jogintézmény és preferencia különösebb nehézség nélkül és indokolhatóan alkalmazható a bejegyzett élettársakra. Vannak olyanok, ahol azonban ez az adaptáció nem indokolt vagy még nem időszzerű, és*” – megítélése „*szerint – ez csak a tételes átvizsgálással állapítható meg.*”⁹⁰ „... a választott megoldás ütközik azzal, amit az Alkotmánybíróság úgy fogalmazott meg, hogy »a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon.« [26/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 135, 142.]⁹¹

Összefoglaló megjegyzések

Az Alkotmánybíróság továbbra is fenntartotta azt az álláspontot, hogy az Alkotmány a házasság intézményét egy férfi és egy nő életközösségeként védi (a házastársak különeműsége a házasság fogalmi eleme), a házasságkötéshez való jog csak a különböző nemű párokat illeti meg;⁹² ugyanakkor elutasította azt az indítványozói véleményt, amely szerint mivel a homoszexuális magatartás erkölcsileg rossz, nem méltó az emberhez, nem tartozik az emberi méltóság fogalmi körébe, arra nem terjed ki az emberi méltósághoz való jog részét képező (abból származtatott) önrendelkezési jog.⁹³

⁸⁹ Ld.: uo., Dr. Kovács Péter alkotmánybíró különvéleménye I.

⁹⁰ Ld.: uo. IV.

⁹¹ Ld.: uo. V.

⁹² Ld.: uo., Indokolás III. 4.1.

⁹³ Ld.: 751/B/2009. szám alatt nyilvántartásba vett indítvány (a továbbiakban: Indítvány) 24–27. oldal (Indokolás III. 2.).

A taláros testület felfogása szerint: „Az Alkotmány a házasságot a család intézményével együtt a társadalmi közösség alapvető építőelemeként tekinti értéknek, mindazonáltal »az Alkotmányból nem a házassági kötelék mint együttélési forma „egyedüli” (kizárólagos), hanem a „különös” (kiemelt, alkotmányos szintű) védelme vezethető le, vagyis az alaptörvény nem zárja ki más, a házasságtól eltérő párkapcsolatok törvényi szintű oltalmát.« (Abh., ABH 2008, 1203, 1214.) »Két személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevétel alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre« [14/1995. (III. 13.) AB határozat, ABH 1995, 82, 84.]. Sőt, »az azonos neműek tartós párkapcsolata számára (...) az elismerés és a védelem igénye – mivel ők házasságra nem léphetnek – az emberi méltósághoz való jogból [Alkotmány 54. § (1) bekezdés], és az abból származtatott önrendelkezési jogból, az általános cselekvési szabadságból, illetve a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogból [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 45.] levezethető« (Abh., ABH 2008, 1203, 1224.).⁹⁴

„Az Alkotmánybíróság álláspontja tehát – az indítványozóéval ellentétben – az, hogy a tartós és zárt párkapcsolat létesítésének a joga a felek nemétől függetlenül része az Alkotmány 54. § (1) bekezdése által védett jognak.”⁹⁵ Kérdés, hogy e szerint a nem „tartós és zárt párkapcsolat létesítésének a joga” nem része az Alkotmány 54. § (1) bekezdése által védett jognak?

Indítványozói vélemény szerint mivel a homoszexuális magatartások „önmagukban rendetlenek”, bensőleg rosszak, a jó szándék vagy a különös körülmények csökkenthetik a rosszaságot, de nem tudják megszüntetni, s emiatt jogi értelemben sem engedhetőek meg.⁹⁶ A rosszaság tartóssága pedig a zártság mellett is súlyosító, s nem megengedést (jogot) keletkeztető körülmény.

Az indítványozói álláspont értelmében az, hogy az azonos nemű személyek „bejegyzett élettársi kapcsolata” közelebb „lehet” a házassághoz, mint a különneműek élettársi kapcsolata, sőt „biztosítandó” a házassághoz „hasonló” („majdnem” azonos tartalmú) „jogintézmény”, azaz, hogy az azonos neműek „jogintézménye” „értékesebb”, mint a különneműek élettársi kapcsolata (helyesen: „kevésbé rossz”), ugyancsak erkölcsi és jogi abszurdum. Az élet továbbadására képes házasságon kívüli párkapcsolat ugyanis nem rosszabb, mint az arra nem képes (a rosszabb a homoszexuális kapcsolat).⁹⁷

„Önellentmondás az, hogy az értéktelenebb (az élet továbbadására nem képes, homoszexuális kapcsolat, »bejegyzett élettársi kapcsolat«) értékesebbnek lett elismerve: az élet továbbadására a különneműek kapcsolata bír képességgel, és az azonos neműek

⁹⁴ Ld.: 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 4.1. és uo. 6.2.

⁹⁵ Ld.: uo. 6.2.

⁹⁶ Részletesen ld.: Indítvány 25. oldal.

⁹⁷ Ld.: uo. 39. oldal (Indokolás III. 4.7.).

kapcsolata – mint olyan – a különeműek kapcsolatához képest más vonatkozásban sem rendelkezik értéktöbblettel (a konkrét kapcsolatokban a rossz magatartások megjelennek mindkét eseti körben) – hanem nagyobb értékhiánnyal (ld. pl.: a homoszexuális aktus nem vezet az egymást kiegészítő egyesüléshez); abszurdum a szóban forgó alkotmányi értékhierarchia második fokán elhelyezni az azonos neműek »bejegyzett élettársi kapcsolatát«, megelőzve (a harmadik helyre szorítva) az élet továbbadására képes, különemű élettársi kapcsolatot (a hierarchia csúcán a házasság szerepel); annak (értékesebbnek) mondani valamit, ami nem az, hanem más (értéktelenebb, illetve »kevésbé értékes«), objektíve ésszerűtlen (a józan ésszel ellentétes), önkényes, sérti a jogállamiság (jogbiztonság), az emberi méltóság és a diszkrimináció-tilalom alkotmányi követelményét is [Alkotmány 2. § (1) bekezdés, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés]: „az azonos neműek »bejegyzett élettársi kapcsolata« sem lehet a házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú.”⁹⁸

Az indítványozói érvelés szerint „Önellentmondás az is, hogy a házasságon alapuló család intézménye (Alkotmány 15. §), amely közös gyermekkel rendelkezik, kiterjed a »bejegyzett élettársi kapcsolat«-ra, ami fogalmilag képtelen közös gyermekkel bírni, mivel két férfi ivarsejtjeiből nem származik utód, és két nő ivarsejtjeiből sem; a »bejegyzett élettársi kapcsolat« családjogi intézményként történő megjelenítése amiatt is alkotmányellenes, mert az azonos neműeket a házasság sem illeti meg (tilos egymással házasságot kötniük); márpedig a kevesebből a többre való következtetés (argumentum a minori ad maius) szerint: ha a jogszabály (Alkotmány 15. §) a kevesebbet tiltja, akkor a többet is tiltja; mivel a család intézménye fogalmilag magában foglalja a közös gyermeket, és az azonos neműek ezzel fogalmilag nem bírnak, miként a család alapját képező házassággal sem, az azonos neműek kapcsolata nem minősülhet családjogi intézménynek, s értelemszerűen új családjogi státus sem keletkezhet – az ezzel ellentétes álláspont ellene mond az igazságnak, önkényes, az Alkotmány 15. §-án túl sérti a jogállamiság (jogbiztonság), az emberi méltóság és a diszkrimináció-tilalom alkotmányi követelményét is [Alkotmány 2. § (1) bekezdés, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés].”⁹⁹

Az indítvány – egyebek¹⁰⁰ mellett – a következőket is tartalmazza: „Az Alkotmánybíróság mindenkire nézve kötelező határozata¹⁰¹ az Alkotmánybíróságot is köti; vagyis ha el akar térni a testület korábbi határozatától, gyakorlatától, akkor annak megfelelő

⁹⁸ Ld.: uo. (Indokolás III. 4.8.1.).

⁹⁹ Ld.: uo. (Indokolás III. 4.8.2.). Vö.: 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 11.2.

¹⁰⁰ Ld.: pl. Indítvány 42. oldal (Indokolás III. 4.9.1.): „Az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatban a »bejegyzett élettársi kapcsolat« bevezetéséhez kötelező feltételként támasztotta, hogy a törvényhozó »a házastársakra vonatkozó szabályokat részleteiben« áttekintse (Indokolás IV. 3.2.2.); a Tv. szövege és indokolása alapján nem állapítható meg, hogy az Országgyűlés ennek eleget tett.”

¹⁰¹ Ld.: Abtv. 27. § (2) bek.

indokát kell adnia [Alkotmány 2. § (1) bekezdés]; az Alkotmánybíróság a 154/2008. (XII. 17.) AB határozatával a kifejtettek szerint eltért a 14/1995. (III. 13.) AB határozattól, anélkül, hogy annak indokát adta volna: mind az említett torz, önellentmondásos értékhierarchiával, »hasonlósággal«, »majdnem azonos tartalommal«, mind pedig azzal, hogy kimondta: az azonos nemű személyek számára »a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja«¹⁰² – kötelezően egyenlővé téve azt, ami nem egyenlő [vö. Alkotmány 15. §, 54. § (1) bekezdés, 70/A. § (1)–(2) bekezdés]; a 14/1995. (III. 13.) AB határozat indokolásának III. fejezetében csak feltételes mód szerepel: »Két személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevétele alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre.«; továbbá: az Alkotmánybíróságot a hatályos magyar Alkotmány köti, s nem egy másik állam alkotmánybírósági határozata (»vezérmotívuma«), s nem is egy külföldi (pl. az azonos neműek számára a házasságot megengedő spanyol) törvényhozói döntés, ami a hatályos magyar Alkotmány alapján is alkotmányellenes lenne (vö. »csúszós lejtő érv« elfogadhatatlansága) – túl azon, hogy a határozat való okait, indokait a határozat indokolásában meg kell jeleníteni [Alkotmány 2. § (1) bekezdés], s nem csak – ismertetve egyes országok vonatkozó szabályozását és alkotmánybírósági gyakorlatát – a nagyfokú magyar állami szabadságot kiemelni.¹⁰³¹⁰⁴

Az indítványozói vélemény szerint az említettek túl az alábbiak miatt sem állja meg a helyét a hasonló, majdnem azonos tartalmú bejegyzett élettársi kapcsolat melletti érvelés: »A jogalkotó a házasságon kívüli együttélési (párkapcsolati) formát tartalmilag nem azonosíthatja a házassággal.¹⁰⁵ A házassághoz hasonló, azzal majdnem egyező tartalmú, azonos nemű »bejegyzett élettársi kapcsolat« alkotmányi szintű szabályozást eredményez, ami formai szempontból is alkotmányellenes (Alkotmány 15. §); »... törvényi szinten [...] nem lehet alkotmányos intézményekkel azonos, új intézményeket létrehozni.«¹⁰⁶ Az Alkotmánybíróság szerint az azonos neműek »bejegyzett élettársi kapcsolata« a házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú jogintézmény lehet, és azért »nem alkotmányellenes«, mert »nem konkurál« a házassággal (az azonos neműek nem köthetnek egymással házasságot): ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy a »hasonlóság«-gal (»majdnem azonos tartalom«-mal) törvényi szinten jelenik meg új »alkotmányi szintű intézmény«.¹⁰⁷

¹⁰² Ld.: 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás IV. 3.2.2.

¹⁰³ Ld.: uo. 2.1.

¹⁰⁴ Ld.: Indítvány 39–40. oldal (Indokolás III. 4.8.3.).

¹⁰⁵ Ld.: uo. (154/2008. [XII. 17.] AB határozat, Indokolás IV.) 1.4.

¹⁰⁶ Ld.: uo. 3.2.1.

¹⁰⁷ Ld.: Indítvány 40. oldal (Indokolás III. 4.8.4.1.).

„Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdéséből nem lehet levezetni a házasságon kívül más, alkotmányos, új személyi, családi jogi státust eredményező jogintézményt (pl. a »bejegyzett élettársi kapcsolatot«), csak az egyén jogát (mint olyant); különben sérülne az Alkotmány 15. §-ában foglalt intézményvédelmi követelmény [intézményi, intézmény-létesítési jogosultság az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése alapján csak a házasságra terjed ki – vö. Alkotmány 15. §]. Az alkotmányozó a házasság és a család intézményének alkotmányi szabályozásával az elismert és támogatott, oltalmazott erkölcsi értékrendet határozta meg. A család mint a házasságon alapuló, gyermekkel megáldott, alapvető és természetes közösség ekként elsőbbséget élvez.”¹⁰⁸

„A házassághoz hasonló, azzal majdnem azonos tartalmú »bejegyzett élettársi kapcsolat« különösen és nagy mértékben sérti, illetve veszélyezteti a gyermekeket, akik belefogannak, beleszületnek és belenevelődnek egy olyan társadalomba, környezetbe, amely – élén az állammal – értéknek, ráadásul a házassághoz nagyon hasonló értéknek tünteti fel a homoszexuális kapcsolatot, értékesebbnek beállítva az értéktelenebbet, homofóbiának, diszkriminatívnek, intoleránsnak nevezve a differenciált gondolkodást, a ténylegesen fennálló, természetes különbségek (ld. pl.: a homoszexuális kapcsolat nem képes az élet továbbadására) el nem mosását. Az Alkotmánybíróság nem hagyhatja figyelmen kívül a jog szocializációs funkcióját sem (különösen a kellő érettséggel nem bíró, felelős döntésre nem képes személyek vonatkozásában); így azt sem, hogy egy gyermek, minél kisebb, annál kevésbé képes különbséget tenni a »jogintézmények« között: azt látja, fogja fel, hogy »ez is érték (jó), szabad, meg az is«, és a minimálisra zsugorodott különbség már elveszik (a »nagyon hasonlóság« igen nagy veszélyt az Alkotmánybíróságnak sem szabad alábecsülni – sőt: a rossz, az alkotmányellenesség megszüntetéséhez vennie kell a bátorságot).

A taláros testületnek arra is figyelemmel kell lennie, hogy az orvostudomány szerint a szexuális irányultság mikorra és milyen mértékben rögzül, s ez nem csak az örökbefogadás szabályozása, hanem minden gyermek egészséges fejlődése szempontjából is releváns (vö. pl. nyilvános, közterületi homoszexuális, »meleg« rendezvény, amit az arra járó, lakó, vagy a televíziós tudósítást néző, hallgató gyermekek, akár tizenegyedik életévüket be nem töltöttek is elszenvedhetnek).

A 21/1996. (V. 17.) AB határozat rendelkező részének 1. pontja kimondja: »A gyermeknek az a joga, hogy az állam részéről a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemben és gondoskodásban részesüljön [Alkotmány 67. § (1) bekezdés] az állam alkotmányos köteletségét alapozza meg a gyermek fejlődésének védelmére. [...] Az Alkotmány 67. §-a értelmében az államnak a gyermeket a fejlődésére káros hatásokon kívül az olyan kockázatvállalásoktól is meg kell óvnia, amelyekkel kapcsolatban életkoránál (az ettől függően feltételezett

¹⁰⁸ Ld.: uo. 42. oldal (Indokolás III. 4.8.4.5.).

testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi érettségénél) fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem pedig választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve.» *E határozat indokolása szerint:* »... a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga egyszersmint az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. Az államnak ez a védelmi kötelessége a gyermek alapjogainak korlátozásához is vezethet.« (II. 3.); »Az Alkotmány 67. §-a, amely az állam kötelességévé teszi, hogy a gyermek személyiségfejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást nyújtson, egyrészt vonatkozik az egyértelműen káros hatások távol tartására, másrészt magában foglalja azt is, hogy az állam a személyiségét, s így az egész jövőendő életét meghatározó súlyos kockázatvállalást is elhárítsa a gyermektől.« (III. 2.), »A gyermekek esetében [...] maga az Alkotmány és nemzetközi egyezmények teszik állami kötelességgé a gyermek fejlődési útjának megóvását a veszélyektől és kockázatoktól, éppen annak érdekében, hogy felkészülhessen a felelős és tájékozott döntésekre, mihelyt életkorával vélelmezett érettsége erre képessé teszi.« (uo.); »Az államnak a gyermeket az olyan kockázatvállalásoktól is meg kell óvnia, amelyekkel kapcsolatban életkoránál (az ettől függően feltételezett testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi érettségénél) fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem pedig választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve.« (III. 4.)¹⁰⁹

Megjegyzem, a tudományos (pl. orvosi, biológiai, pszichológiai, szociológiai) ismeretek alakulása a nemi *erkölcssel* kapcsolatos büntetőjogi megítélésre, s annak alkotmánybírói felülvizsgálatára is befolyást gyakorol. Dr. Németh János alkotmánybírónak a 37/2002. (IX. 4.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásából kiderül, hogy a taláros testület a *büntető* törvénnyel történő megkülönböztetéshez szükséges kellő súlyú alkotmányos indokot¹¹⁰ a tudományos kutatások újabb megállapításait *figyelembe véve* (azok ismeretében) nem talált: „... azok a korábbi tudományos ismereteken alapuló feltételezések, hogy a 18. életévüket be nem töltött fiatal férfiak szexuális orientációja még kialakulófélben van, időközben megdőltek.”; illetve „az eljárásban résztvevők nem szolgáltattak számára elegendő érv, illetőleg ismeretanyagot a *különbségtétel* alkotmányosságának megállapításához.” Ezzel kapcsolatban megemlítem [túl azon, hogy a 21/1996. (V. 17.) AB határozat indokolása tartalmazza: „Nemcsak a serdülőnél, sok felnőttél sem egyértelmű és kizárólagos a homoszexuális beállítottság.”¹¹¹ s nyilvánvalóan van olyan életkor, amikor a szexuális irányultság még nem eléggé rögzült; az Alkotmány 15. §-ában nevesített házasságon alapuló család értéke

¹⁰⁹ Ld.: uo. 40–41. oldal (Indokolás III. 4.8.4.3.).

¹¹⁰ Vö.: 37/2002. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás III.

¹¹¹ Ld.: 21/1996. (V. 17.) AB határozat, Indokolás V. 2.

mutatandó fel követendő mintaként (pl. az iskolában)]: az előbbi, megdőltségről szóló állítás azóta is számos orvos, pszichológus véleményével szöges ellentétben áll, akik azonban ezt sem az azonos neműek „házasságkötését” célzó képviselői önálló indítvány¹¹² 2007. szeptember 24-ei előterjesztését megelőzően, sem pedig azt követően nem merték leírni, s így nem szolgáltatnak „elegendő érv, illetőleg ismeretanyagot”; egyikőjük megfogalmazása szerint e hazai „hallgatásnak” az az oka, hogy, aki ezzel a témával foglalkozik, „igen nagy veszélynek teszi ki magát”.

Véleményem szerint az a különbség, hogy „a közös gyermek vállalását a Békmtv. kizárja”,¹¹³ nem elégséges ahhoz, hogy például az Alkotmány 67. § (1) bekezdésében szereplő, a gyermekeket megillető, a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükhöz szükséges, a család, az állam és a társadalom részéről biztosítandó védelem és gondoskodás érdekében fennálló jog ne sérüljön.¹¹⁴ Az ilyen kis különbség különösen azok körében okoz(hat) sérelmet (pl. az Alkotmánnyal ellentétes értékrendet), akiknek a „szexuális orientációja még kialakulófélben van” (pl. óvodások, általános iskolások). A gyermek „személyiségfejlődését illetően vagy bármely más vonatkozásban” történő „kényszerpályára” kerülése kérdésének tárgyában pedig a Békmtv. kapcsán is *figyelembe kell venni* a szaktudományok vonatkozó eredményeit: szakértő igénybevétele elengedhetetlen.¹¹⁵

Dr. Németh János említett párhuzamos indokolásából ugyanakkor az is kitűnik, hogy az adott esetben akár a büntető törvénnyel történő megkülönböztetésnek sincsen akadálya: a kellő súlyú alkotmányos indokot adhatja az, hogy a gyermekek „szexuális orientációja még kialakulófélben van”.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL SZÓLÓ T/7971. SZÁMÚ „TÖRVÉNYJAVASLAT” ÉS A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL SZÓLÓ 2013. ÉVI V. TÖRVÉNY SZERINTI SZABÁLYOZÁS

A fentiekben ismertetett előzmények – és az Alaptörvény hatálybalépése – után, 2012. július 11-én került az Országgyűlés elé a Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú „törvényjavaslat”, amely az előterjesztőnek a kodifikációs bizottság AB határozathoz fűződő bátortalan „kötöttségéhez” való kötődését mutatja.¹¹⁶

¹¹² Ld.: T/3832.

¹¹³ Ld.: 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 5.3.

¹¹⁴ Vö.: Alkotmány 16. §.

¹¹⁵ Az Alkotmánybíróság 2/2009. (I. 12.) Tü. határozata 48. §-ának (4) bekezdése kimondta: „A határozat indokolásának tartalmaznia kell a megállapított tényállást az arra vonatkozó bizonyítékok megjelölésével...”. Vö.: uo. 32. § (1)–(2) bek., régi Abtv. 25. § (2) bek.

¹¹⁶ Ld.: <http://www.parlament.hu/iromanyok>

A „törvényjavaslat” Családjog című Negyedik Könyvének – A bejegyzett élettársi kapcsolat című – Negyedik Része, a 2009. évi XXIX. „törvényhez” igazodva a következőket tartalmazta:

„4:102. § [A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejötte]

(1) Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelen lévő két tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kívánnak létesíteni.

(2) Tizennyolcadik életévét be nem töltött személy bejegyzett élettársi kapcsolatot a gyámhatóság előzetes engedélyével sem létesíthet.¹¹⁷

„4:103. § [A bejegyzett élettársi kapcsolat családjogi hatásai]

(1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a bejegyzett élettársi kapcsolatra a házasság érvénytelenségére, megszűnésére, a házastársak jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell, azzal az eltéréssel, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolatot közös kérelem alapján a közjegyző is megszüntetheti.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltaktól eltérően

a) a bejegyzett élettársak névviselésére a házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók;

b) a bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet sem a kapcsolat fennállásának ténye, sem reprodukciós eljárásban való részvétel alapján nem keletkeztet; és

c) a bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös örökbefogadásra vagy az egyik házastárs által a másik házastárs gyermekének örökbefogadására vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók.

(3) Bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése esetén a bejegyzett élettárs volt férje nevét a házasságra utaló toldással nem viselheti tovább, és ez a joga akkor sem éled fel, ha a bejegyzett élettársi kapcsolata megszűnt. Ha a leendő bejegyzett élettárs a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőzően házassági névként volt férje nevét vagy családi nevét viseli a házasságra utaló toldással, és házassági nevét nem módosítja másik házassági névviselési formára, a születési családi nevének viselésére jogosult.¹¹⁸

„4:104. § [A bejegyzett élettársi kapcsolat részletes szabályai]

A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttének és megszűnésének részletes szabályairól törvény rendelkezik.”

Az Országgyűlés azonban a „kötődésnek” ezt a részét végül nem fogadta el, így az nincs benne a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben, hanem „mindössze” a 2009. évi XXIX. „törvény” érvényesül.

¹¹⁷ Vö.: 2009. évi XXIX. tv. 1. § (1)–(2) bek.

¹¹⁸ Vö.: uo. 3. § (1)–(4) bek., 4. § (1)–(3) bek.

KONKLÚZIÓ A JELENLEGI HELYZETBEN

Az Alaptörvény Nemzeti hitvallásában, L) és R) cikkében, valamint 5. pontjában foglaltakra¹¹⁹ is hivatkozva, a bejegyzett élettársi kapcsolat szabályozásának „hatályon” kívül helyezése, illetve megsemmisítése érdekében a fentiekben ismertetett érveket előadva az Országgyűlésnél, illetve az Alkotmánybíróságnál el kell járni.¹²⁰

Dr. Hámori Antal
egyetemi docens
Budapesti Gazdasági Egyetem

¹¹⁹ Ld.: „Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait.” „Tiszteletben tartjuk történelmi alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.” „Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő–gyermek viszony. Magyarország támogatja a gyermekvállalást. A családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza.” „Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja. Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történelmi alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.” „Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.”

¹²⁰ Ld.: 1. rész.